

DESYDERIVS ERASMVVS RO

terodamus Ioanni Coleto theologo do
ctissimo, facundissimoq; S. P. D.

QVAM præter meritū nos superioribus li
teris tuis laudas doctissime Colete, tā his
proximis īmerentē obiurgas. Quanq̄ non
paulo æquiore animo fero reprehensionem
tuam, quam non mereor, q̄ laudes tuli tuas,
quas non agnoscebā. Nam accusatī non solū sine vitio nos
metīpos purgare possumus, verum etiā hoc citra culpā non
facere nō possumus. Cum interim laudes accuratius refelle
re, hoīs esse videat̄ laudū ieiuni auidiq; neq; simpliciter id
agentis, ne laudeat̄, sed vt aut sæpius laudeat̄, aut copiosius.
Tu credo vtroq; in genere periculū nostri facere voluisti, &
quid mihi placerē tanti viri præconio cohonestatus, et quid
aculeorū haberē, obiurgatiuncula irritatus. Constātissimus
in amore sis oportet, qui quidē sis in recipiēdis amicis, tam
cautus, tam diligēs, tam contabūdus, tam explorans. Verū
his tecū iocari libuit. Alioq; q̄ lætabar antea vel falso lauda
ri a viro oīm laudatissimo, tam nunc admoneri gaudeo, ab
amico syncerissimo. Igitur posthac pro tuo arbitratu tuum
Erasmmum vel laudato, vel obiurgato, modo quotidie litera
rum tuarū aliquid huc aduolet, qua re mihi nihil possit ac
cidere iucundius. Sed iam ad epistolā tuam paucis, ne puer
qui literas tuas attulit, inanīs ad te redeat. Quod neotericū
hoc theologorū genus, qui meris argutiis & sophisticis ca
uillationibus īsenescūt, tibi negas placere, nā tu mecū ve
hemēter mi Colete sentis. Non quod illorū studia dānem,
qui nullum oīno studiū non laudo, sed cum sola sunt ista,
nec vllis antiquioribus, elegātoribusq; cōdita literis, eius
modi mihi vident̄, vt sciolū & contētiosum hoīem reddere
possint, sapientē an possint, viderint aliī. Ingeniū enim ieiui
na & aspera quadā subtilitate exhauriūt, neq; vllō vegetāt

In theologos

TEL
socco, neq;
ologiam il
dia locupl
me fordit
nis quibu
resoluere,
quondā a
murā esse.
Et illecebr
nascitur,
Tum ne r
mur, satis
quibus do
us sit cred
tie dei pe
nunq̄ eiu
terant, cu
num allu
ingeniū
scopulo
morimus
ad hæc, q
applicam
pingue pe
tulerim,
quos in pr
suspectio
pro nihilo
cum tu C
ram theol
num nitor
(ita me de
ipius theo
buius Oxo

» succo, neq; animāt spiritu. Et quod omniū est maximū, thes
 » ologiam illam oīm disciplinarū reginam, sic veterū facun
 » dia locupletatā ornatāq; , sua balbutie & orationis spurcissi
 » mæ sordibus deuenustāt, sic priscorū ingeniis expeditā, spi
 » nis quibusdā impediunt, inuoluētes oīa, dum oīa conantur
 » resolvere, quemadmodū ipsi loquūtur Itaq; videas eā quæ
 » quondā augustissima fuerit, maiestatisq; plena, nunc pene
 » mutā esse, inopem, pānosam. Illicimur interea dulci quodā,
 » & illecebroso morbo, nunq̄ fatiatę cōtentionis. Rixa e rixa
 » nascitur, & miro supercilio, de lana caprina digladiamur.
 » Tum ne nihil inuentis veterū theologorū adiecisse videas
 » mur, satis audacter & certas quasdā ratiōes præscripsimus,
 » quibus deus mysteria sua peregerit. Cum interdū perfecti
 » us sit credere fieri, cæterū quibus modis id fiat, omnipoten
 » tię dei permittere. Adde quod ostentādī ingenij studio, non
 » nunq̄ eiusmodi quæstiones agitamus, quas aures piæ vix
 » ferant, cum quærimus, num deus potuerit diabolū, aut asis
 » num assumere. Fortasse tolerandū, si quis ista tanq̄ acuendi
 » ingenij gratia modice per ætatē attigerit, sed in his tanq̄ ad
 » scopulos sirenæos, non cōsenescimus modo, verum etiā im
 » morimur, præ his nullas non literas contēnimus. Accedit
 » ad hæc, quod nostra tēpestate fere ad theologiæ studiū sese
 » applicant, literarū omniū principē, qui propter ingenium
 » pingue parūq; sanum, vix vllis sunt literis idonei. Hæc autē
 » dixerim, non de doctis ac probis theologiæ professoribus,
 » quos in primis suspicio venerorq; , verum de sordido hoc ac
 » supercilioso vulgo theologorū, qui præ se oēs omniū literas
 » pro nihilo ducunt. Quo cum hoīm genere inexpugnabili,
 » cum tu Colete dimicationē susceperis, vt veterē illam ac ve
 » ram thelogiam, istorū spinis obsitā implexamq; in pristis
 » num nitore ac dignitatē, pro tua virili restituas, puinciam
 » (ita me deus amet) sumpstisti, multis modis pulcherrimam,
 » ipsius theologiæ noīe piissimā, cum oīm studiosorum, tum
 » huius Oxoniensis florētissimæ Academiæ causa saluberris

mam. Verū (ne quid mētiar) & negotij & inuidiā plenam,
 Quāq̄ negotij quidē difficultatē, tua tum eruditio, tum in-
 dustria supabit, inuidiā animi tui magnitudo facile negli-
 get. Sunt & inter ipsos theologos non pauci, qui tam hone-
 stos tuos conat⁹, & velint, & possint adiutare. Immo nemo
 non dextrā iunxerit, cum nullus etiā doctorū sit in hac ce-
 berrima schola, qui tibi Paulinas epistolās publice iam tri-
 ennium enarranti, non attentissimas aures præbuerit. Qua
 quidē in re, vtrū magis laudanda modestia illorū, qua non
 verentur oīm διδάσκαλοι hoīs ætate iuuenili, nullaq; docto-
 ratus, vt vocant, autoritate præditi ἀκροαταί videri, an tua
 singularis tū eruditio, tum eloquētia, tum morū integritas,
 quā illi hoc honore dignā iudicant? Demiror autē, non q̄ tu
 tanto oneri supposueris humeros, cui par esse potes, sed q̄
 me nihili hoīem, in tā magnifici muneris societatem voces.
 Hortaris em̄, immo pene cōuitio efflagitas, vt quēadmodū
 tu Paulū, itidē ego vel priscū illum Mosē, vel facundū Es-
 saiam enarrās, hybernīs his mēsi-
 bus frigentia (vti scribis)
 huius gymnasiij studia coner accēdere. Ego vero qui mecū
 habitare didici, nec ignoro, q̄ sit mihi curta suppellex, neq;
 doctrinæ tantū arrego, quæ tantis obeūdis rebus sufficiat,
 neq; tantū animi robur mihi reor adesse, vt tot hoīm, suā for-
 titer tueri, inuidiā quēā sustinere. Res ista non tyronē, sed
 exercitatissimū requirit imperatorē. Neq; vero me ipuden-
 tem vocaueris, qui ista recusem, impudētissimus oīno futu-
 rus, nī recusarē. Tu mi Colete parū prudēter facis, qui (q̄
 ait Plautus) e pumice postules aquā. Qua tandē ego fronte
 docebo, q̄d ipse non didici? Qui frigus aliorū accendā, ipse
 totus tremēs horrensq;? Ipsa temeritate mihi magis temera-
 rius videar, si statim tāta in re vires meas periclitē, & iuxta
 Græcā. παροιμία ἐν τῷ πύθω τὴν κεράμειαν experiar. At ex-
 pectarā inquis, & opinione te falsum quereris. Tecū igitur
 ipse expostules oportet, haud mecū. Neq; em̄ nos te fefellis-
 mus, quippe qui nihil istiusmodi, vel pmiserimus, vel etiā

Διδάσκαλοι .v. doctores
 ἀκροαταί .v. auditores

ostēderim
 dicant, et
 auctoritas
 strag deli
 nio meo.
 rentē mi
 fessione n
 cui menū
 ne liceat
 dū me pa
 fuga nō f
 contuli, y
 cū torqu
 diuinis e
 quoniā n
 fauore f
 robur &
 vinda t
 Interi n
 tidie ve
 ti. Vale
 cus hosp
 bis multi
 dinis diu
 DISP
 infā
 est

bates, a qu

ostēderimus, Sed tu teip̄m fefellisti, qui mihi de me vera p̄dicanti, credere nolueris. Neq; vero huc appuli, vt poeticas aut rhetoricas l̄ras docerē, quę mihi dulces esse desierūt, potestāq; desierūt esse necessariā. Hoc recuso, q̄a minus est instituto meo, illud quia maius viribus. In altero obiurgas imērentē mi Colete, quippe qui seculariū (vt vocāt) literarū professionē nunq̄ prae me tulerim, ad alterū frustra hortaris, vt cui me nimis imparē esse cognoscam. Q; si maxie par sim, ne liceat quidē. Nam mox Luteciā relictā repeto. Interim dū me partim hyems hic alligat, partim recēs ducis cuiusdā fuga nō sinit exire tuto, in hāc laudatissimā Academiā me contuli, vt vnū aut alterū mensem cū tui similibus potius, q̄ cū torquatis istis aulicis agerē. Tuis vero pulcherrimis ac diuinis conatibus, tantum abest vt velim aduersari, vt me, quoniā nondū adiutor sum idoneus, sedulū & hortatorē, et fautorē fore pollicear. Cæterū vbi mihi conscius ero, adesse robur & vires iustas, accedā & ipse tuis partibus, & in assenda theologia, si non egregiā, certe sedulā operā nauabo. Interi nihil mihi possit esse dulcius, q̄ (ita vt cœpimus) quotidie vel corā, vel per ep̄las de sacris l̄ris inter nos conflictari. Vale mi Colete. Humanissimus p̄sul Richardus Charnocus hospēs meus, cōis mihi tecū amicus, iussit tibi suis verbis multā salutē ascribi. Oxoniæ e collegio canonicorū ordinis diuī Augustini, q̄d vulgo dicit̄ sanctæ Mariæ.

DISPVTA tiuncula de tedio, pauore, tristitia Iesu, instāte supplicio crucis, deq; verbis quibus visus est mortē deprecari. PATER SI FIERI POTEST, transeat a me calix iste.

Erasmus Roterodamus Ioāni Coletō suo, S.D.

ERI cum in pomeridiana conflictatiūcula nostra Colete, multa quidē abste tum acute, tū gra uiter dicerētur, nec tuā mihi sententiā satis probares, a qua tamē dissentire magis poteram, q̄ refellere, mi

DISPVATIO DE

hicq; viderer, non tã causa esse inferior, q̃ facundia, cõtentio-
 nem tu quidẽ in præsentia pro tua modestia remittebas, ve
 22 rum digredientẽ, vt rem mecũ attentius amussatiusq; pers-
 penderẽ orabas, negans te dubitare, quin si ita facerẽ, ilico
 pedibus in tuã iturus essem sententiã. Ac meo quidem iudis-
 cio faciebas prudẽter. Sciebas em̃ (vt grauiter dixit mimus
 22 ille nobilis) nimiũ altercando, nõnunq̃ amitti veritatẽ, præ-
 22 fertim si disputatio peragat̃ his testibus, apud quos doctri-
 na nostrę opiniõnẽ, periclitari credamus. Aderat aut̃ Rich-
 arduus Charnocus præsul, vetustissimus amicus tibi, mihi re-
 cens hospes, sed vtriusq; nostrũ pene ex æquo tum amans,
 tum admirãs. Præterea natura insitus cõtentionis calor, &
 22 studium sua cuiq; tuendi, mãsuetioribus etiã mentibus non
 22 nunq̃ imponit. Nam vt inuenias, qui velit agro paterno ces-
 22 dere, qui velit ingenio cedere, nullus erit. Itaq; monitis tuis
 22 mi Colete libenter sum obsecutus, remq; totã mecũ animo
 repetens, paulo sum fixius pressiusq; contẽplatus, deposito
 omni studio, rationes vtriusq; cõponens atq; expendẽs, im-
 mo pmutatiõne facta, vt tuis perinde ac meis fauerẽ, & meas
 non minus acriter, q̃ si tuæ fuissent excuterẽ. Mihi tamẽ in-
 ter hæc neq; noui quicq; in mentem venit, neq; cuiusq; quod
 dixerim, pœnituit. Experiar igit̃, si possim pugnaẽ illam vni-
 uersam literis rep̃sentare, & tanq̃ eandem fabulã agere des-
 nuo, non qd sim q̃ tum erã instructior, sed vt eadẽ illa quæ
 tum incondite (quippe imparatus) dicebã, nunc efferã pau-
 22 lo, tum digestius, tũ munitius. Nam paribus copiis, nonni-
 22 hil tamẽ refert, q̃ scite collocata acie pugnes. Verũ argumẽ-
 tis potissimũ agemus, quãdo quidẽ librorũ subsidia, in præ-
 sentiarũ a nobis desyderant̃. Qua quidẽ in re tu me fœlicis-
 22 or. Verũ quid mea? In literaria pugna, qui sapit, non tã vins-
 22 cere cupiat, q̃ vinci, hoc est, non tam docere, q̃ discere. Si suc-
 22 cumbo, discedo doctior, sin supero, tibi nihilo iniucũdior.
 Verũ iam accingar. Hæc (si satis cõmemni) erat tuæ dispu-
 tationis summa. De tedio, pauore, ac tristitia redẽptoris nõ

stri Iesu, deq; verbis quibus mortē videtur deprecari, si possibile est, transeat a me calix iste, interpretationē vulgo a theologis recētibus receptā atq; inculcatā, negabas tibi probari. Quibus placeret, Christū vtī verum hoīem, tum diuinitatis id tēporis auxilio destitutū, tam dirū atq; immanē cruciatū, qui iam propius instaret ac prope premeret, ppter naturā nostrā imbecillitatē, quam cū plurimis malis nostris assumpserat, exhorruisse. Atq; ab eo affectu profectam vocem illā hoīs reformidātis. Mi pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Et hanc quidē fuisse vocē nostrā, hoc est imbecillitatis humanę testē. Cæterū addidisse protinus, quod erat virtutis & obedientiæ, et tanq̄ superato affectu dixisse, verūtamen non sicut ego volo pater, sed sicut tu. Negabas em̄ quicq̄ minus in Christi charitatē cōuenire, quę fuit sine cōtrouersia flagrātissima, q̄ mortē eam, quā amore nrī tan-
 22 topere sitierat, nunc iminentē exhorrescere, deprecariq;. Ad
 22 debas vehemēter absurdū videri, cum martyrū plariq; immanissimos carnificū cruciatus, animis non solum impau-
 22 dis atq; intrepidis, verū etiam alacribus, quasiq; gestientibus excepissent, nōnullis adhibita tormēta voluptatē quoq; attulissent, charitatis videlicet magnitudine, doloris sensum absorbēte. Christum qui verus est amor, vera charitas, qui nō in aliud venerat, q̄ vt nos mortī obnoxios, indebita sua morte in vitā assereret, crucis vel ignominiā, vel acerbitatē exhorruisse. Proinde q̄ toto corpore sanguinē sudaauerit, q̄ ad mortē vsq; fuerit anīo contristatus, ita vt esset angelorū solatio subleuāndus, q̄ quasi patri blandiēs, calicē mortis deprecatus sit, hęc oīa quouis referri malebas, q̄ ad mortem reformidatā. Charitatis hanc esse aiebas propriā vim ac munus, formidīnē omnē procul excludere, alacritatē adferre pro tristitia, nihil ad sese spectare, totā semet aliis profundere. Neq; quadrare, neq; consentaneū videri, illum humani generis amatorē sitientissimū, non cōtanter modo, verum etiā timidissime mortē adisse. Atq; vt tua confirmares,

DISPVATIO DE

adiiciebas te magnope dissentire ab iis, qui in statuēdo charitatis ordine, gradus quosdā amādī cōmiserent, ab ipsa charitatis natura prorsus abhorrētes, videlicet vt secūdum deū, sibi quisq; charissimus esset, semperq; in eodē genere rerū, quæ nr̄a sunt, iis quę sunt pximorū preferamus. Dicebas hanc collationē tollere hoc, qđ amoris est propriū ac genuinū, qui sua negligit, curat aliena, nihil minus q̄ amare, qui seipm̄ amet. Mosen poti⁹ habuisse, deleri de libro vitæ, q̄ populū interire. Christū charitatis exēplar, se perdidisse, vt nos essemus incolumes. Paulum alterū amoris perfecti speculū, optasse vt anathema fieret, pro fratribus suis secundum carnē. Hæc inq; erat Colete cōfutationis tuæ summa, quā vt potuimus contractissime quidē collegimus, tamen citra oēm præuaricationē, nihil de industria vel pretereuntes, vel eleuātes, id quod Quintilianus admonet in confutando fieri oportere. Immo qđ ipse nō diffiteberis, quędam munitiora quoq; retulimus, q̄ tu proposueris. Sed iam ad rem discutiendā accedemus, si prius illius numē implorauerimus, qui quoquo modo, certe nobis te duit, nō sibi, nobis pauit, non sibi, nobis cōtristatus est, non sibi, nobis sudauit, non sibi, et qui solus nouit qua mente patrē orauerit, non sinat nos nostrā mentem sequi, sed suā dignetur imperitare. Tuā vero sententiā authore Hieronymo cōfirmabas, quē vnum hac in re verū vidisse dicebas, qui pavoris & terrore dii causam mutarit, scripseritq; (vt aiebas) Saluatorē Iesum nihil aliud orasse, quā ne sua mors, quā vniuersis salutiferam esse cupiebat, Iudæis exitialis fieret. Hinc illam fuisse anxietatē pauentis mœrentisq; ad mortē vsq; acerbā. Inde sudorē sanguineis guttis toto corpore in terram destillantem. Hoc ita habere, certissimū argumentum esse dicebas, quod iam in cruce sacrificiū illud peragens æternū, pro eisdem sui supplicij ministris, eundē orans patrem. Ignosce inquit quia nesciunt, quid faciunt. Vt pene idem sit sensus in vtrisque verbis. Transeat a me calix iste, id est ne me sua

TEL
 perniciē o
 ciunt. Ha
 sic probas
 bu discer
 imus. &
 prohibet
 candidat
 vno mod
 esse ferm
 pulle. V
 quod & p
 q; reiciat
 me recū
 est, nisi t
 quod di
 timulle
 calix iste
 piet. affi
 morter
 vtrum
 Quid si
 dem, qu
 in cōmer
 num scri
 q; pericu
 vntēter
 cōmune
 dium fut
 periculo
 in enarra
 familiare
 sententiis
 stret. Rel
 animus, p

23 pernicio occidant Iudæi, & ignosce, quia nesciunt quid faciunt. Hanc Colete siue tuam, siue Hieronymi sententiã, si sic probas vt aliorum non reiicias, iam & ipse in eam pedibus discedo. Nam & libenter cum Hieronymo nostro sentimus, & a Coletto non ita libenter dissentimus. Nihil enim prohibet, quo minus ex sacris literis, quæ mira quadã fecunditate sunt, varios sensus eliciamus, & vnum locũ non vno modo accipiamus. Scio iuxta diuũ Iob, multiplicem esse sermonẽ dei, scio manna non omnibus palatis idem sapuisse. Verũ si interpretamẽtum istud sic amplecteris, vt id quod & plures habet authores, & receptius est, damnes atq; reiicias, reclamo, et a te libere dissentio, dissentiaq; donec me tecũ sentire iubebis, nec iussurũ scio, quæ tua modestia est, nisi tuam sententiã idoneis argumẽtis probaris. Placet, quod dixit Hieronymus, erubescant qui putãt Saluatorem timuisse mortẽ, & passionis pauore dixisse. Transeat a me calix iste, displicet, quod nemo fere non dixit, Iesum propter assumptum hominẽ humana infirmitate reformidasse mortem, natura acerbam. Si autoritate me premis, quid si vtrumq; sensit Hieronymus? Quid si sapius hoc, q̃ illud? Quid si eodem in loco neutrũ tacuit? Quid si ne sensit quidem, quod tu, aut id etiã quod scripsit? quandoquidẽ ille in cõmentariis summã libertatem esse putat, quod in Rufinum scribens palam testatur. Etenim in his non suo quisq; periculo quid sentiat ipse pronuntiat, sed quid alij senserint refert. Quod cum om̃ibus qui commentarios scribunt cõmune est, tum Ambrosio Hieronymoq; præcipuum studium fuit, per diuersos authores vagari, & illorum non suo periculo, quæ senserint recensere. Vterq; autem Origenem in enarrandis diuinis literis potissimum est æmulatus, cui familiare videmus esse, vt eadem de re, variis differendis sententiis, lectori copiosam cogitandi materiã subministrat. Relege locũ, vnde ista profers, & vehemẽter me fallit animus, nisi & hoc cõmemorat, qd tu nunc oppugnas. Sed

In eũ sententia pedibus discedere.

DISPUTATIO DE

interim, dum librorū copia sumus destituti, ratio cum ratio-
 one, signa cum signis, argumentū cum argumento pugna-
 bit. Principio si Christum hoc vnū tantopere angebat, qđ
 mortē suam Iudæis aliquot exitiū allaturā esse præuideret,
 aut, vt sentit Hilarius, quod ea videlicet offensos ac conster-
 natos apostolos, a se descituros præsciret, cum ista tū nihilo
 clarius prospexerit, q̄ a momēto conceptionis, nunq̄ non eo
 dem modo oportuit angī. Nam si causam perpetuā admit-
 tis, non potes non & effectum perpetuum admittere. Porro
 Iudæorum exitiū, cur nunc demū deprecatur? Cur hoc pos-
 tissimum tempore? Cur non aliis verbis? Defleuerat ante
 Hierosolymitanū excidium, sed verbis perspicuis. Orauit
 de cruce pro mortis authoribus, pro blasphemantibus, sed
 verbis neutiq̄ ambiguis. Cōueniunt circūstantiæ. Hic neq̄
 in re, neq̄ in verbis, vel leuis est coniectura, quæ pertineat
 ad interitū Iudæorū, nisi impudētissime quis torserit. Non
 ne palā, inquis, orat ne se Iudæi occiderēt, cum ait. Trāseat
 a me calix iste? videlicet, quē mihi sunt propinaturi? Immo
 si me verbis vrgeas, magis videbunt ad patrē propinātem,
 q̄ ad Iudæos pertinere. Id quod ex simili loco fit luce ip̄a cla-
 rius, vbi Christus de morte sua loquens. Calicem, inquit,
 quē dedit mihi pater, non bibā illum? Dat igitur pater filio
 bibendū calicem, filius vt homo, & homo nostris malis in-
 firmus, vere reformidat mortē instantem, & patrē orat, vt
 eum calicē a se transferat. Pro me facit & pronomē iste, qđ
 non ignoras vtro potius oporteat referri, ad patrē cui loqui-
 tur, an ad Iudæos. Idem sonāt verba Marci, & orabat, vt si
 fieri posset, transiret ab eo hora. Quæ tandē hora? nisi iam
 vrgentis supplicij? Deinde verba orantis subiicit. Abba pa-
 ter, oīa tibi possibilīa sunt, transfer calicē hunc a me. Ergo
 sermonē Christi si excutias, ne syllaba quidē inuenietur,
 quæ tuam sententiā adiuuet. Iam ex re si captes argumēta,
 tantundē inueneris, hoc est nihil oīno, quod pro te faciat.
 Collige iuxta rhetorū præcepta quid præcesserit, quid con-

TE
 in cōtra fue
 facis, fac
 ditor cū in
 lia, qui suā
 modo sese
 uos intem
 neum, tec
 uētes, ab
 tyri suppl
 verū de se
 respicere.
 tem tran
 totū pate
 stolos, vt
 nem vere
 nitos con
 dignatur
 as omes
 demoni
 becillit
 nute obe
 mihi the
 hī loco. A
 ronymus
 Corpus e
 putatis fr
 transeat a
 dium, mo
 buit, cum
 tentiā suā
 domine le
 meam inf
 tu non pro
 Tristis vic

¶ iunctū fuerit negotio, quid consecutū sit. Dixerat Iudæ, quod
 ¶ facis, fac citius, Imminēt impietatis ministri. Aduētat proditor
 cū infœlicissima cohorte. Iesus volēs tot martyrum mis-
 lia, qui suā mortē erant imitaturi, exēplo suo instituere, quo
 modo sese deberēt gerere, vbi carnifex dirus vrgeret, vbi sœ-
 uos intentaret cruciatus, secretū captat locū, orantibus ido-
 neum, tedere cœpit, ne sibi displicerent martyres similia pa-
 tiētes, abiicit sese humi, hoc facto docēs, non expedire mar-
 tyri supplicium adiuro, vllis suis inniti viribus aut meritis,
 verū de se penitus diffiso, ad capitis opem tātum oportere
 respicere. Orat patrē in media tristitia, vt si fieri possit, mor-
 tem transferret. Sed vincit hunc affectum infirmitatis, & se
 totū paternę volūtati submittit. Admonet dormitātes apo-
 stolos, vt vigilant orentq̃, spiritū quidem esse promptū, car-
 nem vero infirmā, mox obuiū se præbet querentibus, atto-
 nitos confirmat, trepidos prouocat. Proditorē etiam osculo
 dignatur, & amicū vocat. Vides opinor Colete circūstantis
 as omnes, quæ ante rem, quæ in re, quæ post rem, nihil aliud
 demonstrare, q̃ Christū Iesum ex assumptæ conditionis im-
 becillitate, mortē vicinam horuisse, sed ope diuina & vir-
 ¶ tute obedientiæ cōstanter eandē suscepisse. Verum nusquā
 ¶ mihi theologū locuti vidētur perplexius, q̃ de hoc euange-
 ¶ līj loco. Alius Christū reformidasse negat, veluti tuus Hier-
 ¶ ronymus, neq̃ dissentit Augustinus, enarrans psalmū. xxi.
 Corpus em̄ inquiring suū gerebat, id est ecclesiam, nisi forte
 putatis fratres, quia cum dixit dominus, pater si fieri potest
 transeat a me calix iste, mori timebat. Ambrosius mortis te-
 ¶ dium, modo videtur Christo tribuere, modo adimere. Tris-
 ¶ buit, cum dicit, Quasi homo mortē recusans, quasi deus sen-
 tentiā suam seruans. Rursum adimit cum scribit, Doles em̄
 ¶ domine Iesu non tua, sed mea vulnera, non tuā mortem, sed
 ¶ meam infirmitatem, & nos æstimauimus te in dolore, cum
 ¶ tu non pro te, sed pro me doleres. Iterum aliquāto inferius,
 Tristis videbatur, & tristis erat, non pro sua passione, sed

pro nostra dispersione. Ac paulo post, Tristis erat, quia nos
 paruulos relinquebat. Et ibidem, Transfer (inquit) calicem
 hunc a me, nō quia deus dei filius mortē timebat, sed quia
 nec malos pro se perire volebat. Porro Hilarius etiā impiā
 stultitiā nominat, si quis affirmet Christum suā ipsius mor-
 tem reformidasse. Eam loquēdi diuersitatē in reliquis quo-
 que scriptoribus deprehendet hoc loco, qui diligēter obserua-
 uerit. Sed fortassis admiratione dignū, cur tantopere refor-
 mident Christo tribuere mortis reformidationē, cum omēs
 vno pene anō, non vereātur tribuere duas volūtates, diuinā
 nam & humanā. Easque non solū natura diuersas, verū etiā
 am dīffidentes, vt qd altera noluerit, altera voluerit. Duos
 item affectus, mentis, & carnis, quorū altero mortē sitierit,
 altero recusarit. Adeoque voluntates has duas comprobauit
 authoritas ecclesiastica, vt hæreseos notā inuulerit iis, qui
 diuersa senserunt. Interdum fatentur hoc qd mortē refugit,
 fuisse conditionis assumptæ, interdū non naturę hoc fuisse,
 sed dispensationis. Porro autē magis etiam hærent in illis
 Christi verbis. Pater mi, si possibile est, transeat a me calix
 iste, verūtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et pater si
 vis, transfer calicem istū a me. Primū quid attinebat Chris-
 tum oīno orare, qui quidē vt omniscius erat, etiam vt ho-
 mo, ita & omnipotens. Deinde cur orat, quod se nouit non
 exoraturum. Nam siue orat, ne a Iudeis occidatur, præscie-
 bat occidendū sese, siue ne occiderēt illi, sciebat occisuros.
 Siue ne perirent mortis occasione suā, cum Iuda p multos,
 sciebat perituros. Denique cur orat, quod non vult pater. Il-
 lud etiā perplexius, cur tanq̄ vel de voluntate patris, vel
 potestate dubitans ait, si vis, & si possibile est, quasi quicq̄
 ignorauerit. His atque huiusmodi multis offensus Augusti-
 nus, & causam mœroris pauorisque mutauit in Christo, &
 totum hunc sermonem maluit ad corpus referre. Quam &
 Hieronymus & Ambrosius, eiusdem tristitiæ varias caus-
 fas tradunt, siue liberum esse rati, de vnaqualibet earum

sentire, siue quod non existimarent absurdū videri, si vnus effecti, plures esse causæ dicerentur. Quoniā caput & corpus idem sunt, Christus imbecillitatē membrorum suorum in se transferens, pro illis teduit, mœstus fuit, contristatus est, pauit, agonizauit, sanguinē sudauit, hæc em̄ omnia verba sunt apud euangelistas. Pro his orauit patrē, vt a se, hoc est a corpore suo, a Petro, a Paulo, a martyribus calicē transferret amarę mortis. Quemadmodū & in cruce pēdens cōprescatus est patrē verbis psalmi modo citati, quorum nōnulla nequaquā quadrant in filium virginis, veluti hæc. Deus deus meus, vt quid me dereliquisti? Lōge a salute mea verba delictorum meorum. Nam quę tandē sua delicta nominat, de quo testificatur scriptura, qui peccatū non fecit, & non est inuentus dolus in ore eius? Vbi elegāter Augustinus, Delicta (inquit) nostra, sua delicta fecit, vt iustitiā suam, nostrā iustitiā faceret. Verum vt in cruce nostra delicta sua fecit, ita instante supplicio, nostrā trepidationem fecit suam, nostram mortem deprecatur non suam. Atq; hæc quidem interpretatio pietatis plurimū habet, eoq; ad prouocandos ad amorem Saluatoris animos, in primis idonea est. Et de verbis quidē orantis, facile nos extricat ab omni difficultate. Verum de pauore suscepto videmur adhuc in eodem hæsitare luto. Tu causam quidē pauoris mutasti, quanquā reclamantibus circumstantiis coniecturalibus. Non reformidauit sibi mortē, non teduit sibi, sed tamen vere. Neq; enim (vt ait Ambrosius) speciē incarnationis suscepit, sed veritatē. Debuit ergo & dolorē suscipere, vt vinceret tristitiā, non excluderet. Quod si hic quoq; premis, Christum vere quidē pauisse, sed corporis sui, non suum malum. Cum recentioribus theologis rogabo, quid ita refugis in Christo mortis reformidationem concedere, præsertim assumptam ad tempus, non proprię coniunctam cum conditione, quam assumpsit Iesus? Et quanquā tu a neotericis theologis soles non inuitus desciscere, tamen id quod admonet in Parmenide

DISPVATIO DE

Plato, experiamur, numquid absurdi nostrā sententiā consequatur. Si nihil consequitur, quid est, quod ad alias coactas interpretationes diuertamus, id quod simplex, quod germanū, quod in manibus est relinquamus, quod nusquam est in literis, queramus? At consequuntur (inquis) absurda permulta. Derogatur perfectæ Iesu tum charitati, tum obedientiæ. Propterea, quæ neque flagrantissimæ charitatis est mortem deprecari, quæ martyres amore illius summa alacritate adierunt, quam optauit Paulus, quæ sitiit Andreas, quam desiderauit Martinus, & paratioris absolutiorisque obedientiæ est, vultro cupere quod velit pater, quæ isto modo loqui. Nolo mortem, si queam effugere te volente, sin mori me vis, meam voluntatem negligam, tuam sequar. Quæ si Christus perfectissime amauit, & genus humanū & patrem, cur redimendi nostri munus detrectat? Cur reformidat, quod vult pater, cum amoris sit proprium, idem velle ac nolle? Cur calicem quem ille propinat, deprecatur? Si quocumque modo detrectauit, aliquid detrahit illius in nos charitati. Si quacumque ratione noluit, derogatur absolutissimæ obedientiæ. Neutrum competit in eum, qui fuit vtriusque, amoris pariter & obedientiæ perfectissimum exemplar, & cui nihil potuerit accedere. Deinde negabas eiusdem videri hominis vocem hanc. Vade retro Satanas, calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum? Et hanc. Si fieri potest transfer a me calicem hunc, nisi de Iudæorum interitu, Hierosolymarum excidio, discipulorum scandalo ac defectione, martyrum suppliciis intelligatur. Ecce quæ multa cogeris comminisci, dum vnum illud quod simplex verumque est, reformidas. Hic nimirum est Colete scopulus ille procul albicans, qui te cum Hieronymo territabat, effecitque, vt translatis alio velis, proram flecteres, In hunc ne incurras, mauius longis ac sinuosis ambagibus circumagi, quam rectum tenere cursum.

„ Sed etiā atque etiam vide, ne periculum quod emimus conspectum terret, nubes sit, non rupes, immo caue, ne dum falsam

cautem sedulo vitas, in verã impingas. Quanq̃ in præsen-
 tiarũ consiliũ non est, tuam quã probas opinionẽ refellere,
 sed meam, quã non recipis, tueri. Age igitur experiamur ve-
 22 tere illo & Academico differendi more, si docere queamus,
 Iesum vt perfectũ & verum hoĩem, ex natura quã assump-
 23 sit de matre virgine, mortẽ suam reformidasse exhorruisse
 q̃. Eamq̃ humano affectu deprecatũ esse, humana volun-
 24 tate noluisse. Hac de causa teduisse, contristatũ esse, vsq̃ ad
 25 mortem, sudasse guttas sanguineas, agonizasse. Atq̃ hæc
 26 omnia nihil derogare obedientiã, quã absolutissimã in illo
 27 credimus, nihil charitati in nos, qua nulla maior esse queat
 Immo amorĩ illius erga mortaliũ genus his rebus non solũ
 nihil detrahi, verum etiã multũ adiungi. Postremo vt ala-
 critatem, quã tu charitatis comitẽ esse vis, foris illi detrahe-
 mus, ita intus tantã fuisset concedemus vni, quanta non fue-
 rit in vniuersis martyribus. Quid quæris amplius Colete?
 Belle promittis inquis. Sed iam præsta. Equidẽ conabor,
 at tu interim ab ista tua sententia, quam nimis impense de-
 amas, & in quã vt discedam pedibus, non tam argumẽtis,
 q̃ precibus obtinere niteris, tantisper abducas animũ, dum
 quæ a me dicuntur, cuiusmodi sint consyderes. Primũ illud
 28 opinor abste impetrabo. Iesum redemptorẽ nostrum perfe-
 29 ctam hominis naturã assumpsisse, cum omĩbus affectibus,
 30 qui futuri fuerãt in Adam, si in natia conditione perseue-
 31 rasset. Corpus sensibile, animã sensibilem, & naturalibus
 32 passionibus obnoxia. Nec inficiaberis, quod affirmat cum
 multis Augustinus, nec inscite explicat Bonauentura, scri-
 bens in decimã quintã distinctionẽ tertij libri sententiarum,
 illum non tantũ dignatũ esse hominis conditionẽ accipere
 mortalẽ, verum etiã plurimis malis nostris obnoxia. Quem
 admodũ ipse de se testatur in psalmo, repleta est malis ani-
 ma mea. Et astipulatur Paulus. Debit, inquis, per omnia
 fratribus assimilari. Nimirũ ea mala in se recepit, quibus me-
 dere in nobis. Neq̃ tamẽ recepit oĩa. Nam omne malũ aut

*Sua opinionis ac Sma
 Erasmi i materia h9
 disputatois: qua in
 sequatib9 disci-
 tit.*

DISPUTATIO DE

culpa est, aut ex culpa, q̄d p̄cnae malū appellant theologi,
 De culpae nostrae malo prorsus nihil attigit, ac ne cōuenie-
 bat quidē, vt qui pro omniū peccatis erat intercessurus, ipse
 peccatum haberet, pro quo necesse esset intercedi. De malis
 » vero p̄cnae, tantū accepit, q̄tum nobis expediebat, & quae
 » tenus illius dignitati non derogabat. Hoc est, defīnitor Bo-
 » nauētura, ea dūtaxat, quae cōmunem hoīs lapsi conditionē
 » generaliter cōsequunt, ab iis quae sigillatim accidūt nobis,
 abstinuit. Huius generis sunt, morbi, vitia membrorū, vitia
 mētis, profecta a corporū vitiis, deformitas, mōstrositas, at
 q̄ his cōsimilia. Ab his oībus fuit īmunis, tum quia dedece-
 bant illius dignitatē, tum quia nihil habitura fuerant mor-
 menti, ad nostrā salutē. Prioris illius generis sunt, infantia,
 imbecillitas aetatis, sitis, fames, lassitudo, tristitia, dolor, dor-
 » mituratio, et mille nostrae vitae huius labores. Haec quanq̄ a
 » peccato sunt profecta, tamē quoniā ipsa peccata nō sunt, &
 » possunt cū summa etiā virtute coherere. Christus cū nostra
 » natura in se recepit, vtī p̄cna, qua nostrā expiaret impietas-
 tem. Sed accepit pleraq̄, non oīa. Etenim in nobis pronitas
 ad culpā, ex culpa Adāe quidem nata est, attamē ipsa culpa
 non est. Praeterea ignorātia primitiue culpae p̄cna est in no-
 » bis oībus. At nos vt Christo tribuimus infantia, & linguae
 » impotentia, ita non adimimus perfectā sapientia, qua anīa
 » eius simul atq̄ creata est, statim & continēter fuit illustrata.
 Itē difficultas ad bene agendū, quae modo non sit in nobis,
 priuatis vitiis cōtracta. Nā haec posterior malū personae est,
 » non cōditionis. Postremo vt mortalitatē assumpsit, quae &
 » ante peccatū erat in Adā, ita iuxta quorundā opinionē non
 » assumpsit moriēdi necessitatē, quae nos oēs cōmuniter alligat.
 Verū istud in mediō relinquimus. Atqui mortis refor-
 » midationē, q̄ et morte ipsa malū est nōnunq̄ acerbius, & sic
 » humanae cōditioni adhæret, vt cū nulla culpa sit coniūcta.
 » Quid est cur tantopere formidemus ascribere Christo, non
 » solū p̄fecto homini, verū etiam oībus quoad potuit malis,

nobis ad æquato? Immo si me patiaris tecum paulo magis
 philosophice agere, audebo dicere, fortasse cōprobandibus
 nōnullis theologorū, & semoto peccato, simpliciter esse se-
 cundū naturam hoīs, mortē reformidare, eāq; secundū eius
 conditionē locum habiturā fuisse, etiā in statu innocentīæ.
 Peccatū quidē contra naturā est, et ad illud nō impellimur,
 nisi naturæ deprauatiōe. Pietas maxīe scd'm naturā est, nec
 ab ea resiliū, nisi vitio corruptæ cōditiōis primitiue. Mors
 vero quoniā peccati filia est, & naturæ quæ sp appetit esse
 inimica, natura oībus est formidabilis, adeo vt bruta quoq;
 aīantia, ac ppe dixerim plātæ ipsæ, qbus nōnulli stupētem
 animā tribuerūt, monstrāte natura resiliant ab iīs, quę sunt
 vel infensa, vel molesta. Nihil autē tam infensum naturæ q̄
 mors, cuius ppriū est interitū adferre, quē exhorrescūt oīa,
 quæ sunt. Porro quāto pstantius est esse, qd aufert, tanto est
 ipa formidabilior. At nullū est esse pstantius qd queat eripi
 q̄ vita, psertim hoīs. Proinde Stoici qui sapiēti suo plusculū
 etiā tribuunt, q̄ humanæ cōditionis imbecillitas recipiat, ta-
 men hanc reformidationē non solū concedūt, sed eam inter
 τὰ κατὰ φύσιν πρῶτα, id est inter naturæ prima, primo loco
 constituūt. Nihil em̄ nos prius docet natura, q̄ vt primū sen-
 sibus, deinde & animi iudicio refugiamus ea, quæ naturæ
 lenitatē offendūt, multo magis quæ totā perimūt, ac modis
 oībus, id qd sumus, tue amur perficiamusq;. Quod si nobis
 vitio aut deprauatiōe accideret, non esset fateor cum Chris-
 sto cōmunicandū. At minime cōuenit, illi perfectam hoīs
 naturā tribuere, & id detrahere, quo nihil est cū natura con-
 iunctius. Q; si utrūq; iuxta naturale est, vt anima & præ-
 senti malo doleat, & de imminente affligatur, cur non utrūq;
 homini Christo, aut relinquimus, aut adimimus? Immo da-
 bo, vnde liqueat ei fuisse causam, cur mortem expauesceret
 non tantum vt homines cæteri, verū etiam acrius, q̄ quis
 quā hominum. Triā ferme video, quæ reformidationē des-
 beant exaggerare. Precium boni quod leditur, Magnitudo

do mali. Et vtriusq; cognitio. Nos homūculi, qui morte di-
 gni sumus, si quis casus mortē intentet, vt afflictamur, vt ex
 albescimus? At hoc qd sumus, q̄ infinitis partibus est infra
 dignitatē Christi, neq; tamē hoc ipm quod sumus, quāti sit
 satis intelligimus, et interitū nunq̄ tam certo metu formida-
 mus, quin iidē speremus meliora. Tum si nulla spe subleue-
 mur, ignorantia certe nostra hoc nobis adfert cōmoditatis,
 vt hoc minus mortē reformidemus, quo minus q̄ sit acerbā
 cognoscimus. Adde quod quo cuiusq; natura prāstantior
 est ac generosior, hoc sensus malī naturā offendentis, acrior
 est atq; acerbior. Sed nullū vnq̄ corpus hoīs generosius fuit
 corpore Christi, nulla anīa prāstantior. Sensus igitur reliquo-
 rum sensu multo acerbior, vel in iis quæ corpus eius ledes-
 bant, ac per illud animā, vel quæ animæ vires per se offens-
 debant. Neq; igit̄ nostri plasmatis vilitas cum illius p̄stans-
 tia, neq; nræ mortis acerbitas, cum illius supplicio, neq; no-
 ster incertus metus, cū illius certissima clarissimaq; prospic-
 cientia, neq; nostra ignorātia, cum illius scientia cōferri pos-
 test. Et miramur illū tātum, sic sibi cognitū, talem mortem
 expauisse, quā non tantū animo prēsagiebat, sed perinde at-
 q; oculis subiectā prospiciebat, cuius oēs cruciatuū nume-
 ros, perfectissime presentiebat. Qua de causa Hieronymus
 & quā græci *προπάθειαν*, propassionē nominat, quasi passio-
 nis inītiū. Sunt autē formidabiliū rerū primi incursus acer-
 bissimi. Hic facile diuino Colete, quid mihi inter legēdum
 obmurmures. Vt hoīs sit, inquis, mortē exhorrescere, certe
 non est hoīs fortissimi, qualē fuisse Christū. nemo non fate-
 bitur, mortē tam speciosam, tam salutarē reformidare, & re-
 formidare tam nouo more. Vbi eius humanitatē quam as-
 sumpsit, vbi mortis immanitatē contēplor, vbi sensum cor-
 poris atq; animæ multo acerrimū, vbi perfectā prāscienti-
 am, causas permultas video, quare debuerit magis etiam q̄
 mortaliū quisq; exanimari, at rursus vbi ad charitatem, ad
 obedientiā, ad fortitudinē eius oculos refero, alacritatem,

promptitudinē requiro. Exanimatur quis mortis metu, hominē quidē agnosco, at fortem hoīem plane desydero, vbi sanguineū sudorem exprimit horror, vbi video tristitiā ad mortē vsq; perseverantē, aut mortis instar acerbā, vbi mortis audio deprecationem. Et charitatis est de alieno, non de suo malo perturbari. De charitate & obediētia mox tibi respondero. Verū interim. Num, quaeso te, fortem virū negabis, qui ad ingens malū iam irruens exanimetur? Quid tu igitur fortitudinem esse putas? Non sentire ea quæ naturæ sunt molesta infensaq;? At istud tantum abest, vt viri fortis existimē esse, vt immanis potius aut stupidi, suiq; sensu carentis esse dixerim. Natura nobis in ip̄is vitę principiis nostri charitatem inseuit, vt appetamus ea, quæ incolumitati sunt amica, resiliamus ab iis, quæ ledunt. Neq; vero fortitudinis munus est, gigantū vice pugnare cū natura. Nam fortitudo est scientia rerū tolerandarū, aut non tolerandarum, definitore Socrate. Aut si mauiis, honestorū laborū constāsusceptio. Quorū indecoram fugā, appellamus ignauiam. Ergo non sentire res naturæ molestas, non est fortitudo, sed eas constātī pectore vincere ac perpeti. Proinde non est parum fortis, qui periculū aditurus, exhorrescit an̄io, exalbescit vultu, cui palpitat pectus, cui refugit sanguis, cui gemitum exprimit dolor, sed qui periculi metu speciosum laborem recusat, immo hoc fortior, quod naturā refugientē vincit. Quod duris rebus vltro sese obiicit, virtutis est, qd expauescit, naturæ, qd affligitur, itē naturæ. Nam eadē est ratio, vel sentiendi præsens incōmodum, vel instans exhorrescendi. Quāq; in altero a corpore profectus dolor ad animum peruenit, in altero cruciatus in animo exortus, redundat in corpus. Itaq; non cōmoueri periculo mali prementis & instātis, animi est aut non intelligētis periculū, aut bruti stupidiq; non sentire malū iam præsens, stīpitis est, adeoq; non hoīs, vt ne animātis quidem. Neutrum certī sapientis. Nemo aut fortis, qui stultus, Infantes, ebrīj, furiosi, cum ris

DISPUTATIO DE

su ferrū excipiunt. Cur ita? Nempe quia non intelligūt periculū. Neq; hoc noīe fortes, sed miseri a nobis iudicant. Contra Vergilius Aeneæ suo, cui summā fortitudinem conatur affingere, non tamē veretur reformidationē, trepidatiōem, gemitum, & id genus alia pauescētis animi signa tribuere. Nam in repente coorta maris tēpestate. Ex templo (inquit) Aeneæ soluūtur frigore mēbra. Ingemīt. Rursus ad Polydori vocē. Obstupui, steterūtq; comæ, & vox faucibus hæsit. Simile quiddā Troianis utiq; fortibus aliquoties attribuit, velut auditis harpyis. At sociis subita gelidus formidine sanguis Diriguit. Rursum in relinquēdis iis, quæ sunt naturæ amica, non adimit fortissimo viro sensum animi resluctantis, cū dicit. Premit altū corde dolorē. Et magno persensit pectore curas. Idem obseruatū est a doctis in Homeri ca poesi. Nam cōmuniter & ignavis, & fortissimis viris expauescentiā attribuit, tametsi non eadē ratione. Si quidem ut ei quē fortē videri volunt, gemitū, pallorem, horrorē concedunt, ita indecoros eiulatus, muliebres cōplorationes, voces impotētis animi ab eo procul semouēt. Quid aut stultus, q̄ cum coneris absolutū fortitudinis exēplar proponere, hæc illi affingere, quæ sunt a fortitudinis laude aliena? At qui stultitiā Homero siue Vergilio tribuat, huic equidē cor esse negauerim. Stultitiā autē eam nomino, quā Quintilianus inter oratoris vitia cōmemorat. Sed quoniā intellexerunt esse quoddā virile & constās expauescentiæ genus, qd non ab ignauia mentis, verū a natura proficiscat, eoq; & in fortissimū quemq; necesse sit cadere, reformidationē distinxerūt, non oīno sustulerūt. Exalbuīt Aristippus, & in simili tēpestate Stoicus quiddā, sine noīe a Gellio celebraturus, cū crebri turbines nauim vrgerēt, horreret atra caligine cœlū, irruerent globi fumigātes, immīnerēt typhones, quasi iam iam nauim depressuri, nihil motus est periculo nebulo nescio quis, ac diues (ut ait) Asiaticus, homo nihili, multisq; delitiis diffluens, ac paulo post cōquiescente tumultu, phis

Iosopho trepidationē exprobrauit. Vtrū tu hic fortem dixe-
 ris? Neuter fortassis erat, at si fuit alteruter, mirū nī philoso-
 phus fuit. Atqui expalluit inquis. Nempe homo. Sapiens
 quidē, doctus, fortis, philosophus, adde Stoicus, qui mor-
 tem neq; malā esse, neq; turpē, neq; sapienti formidandā &
 didicerat, & docuerat. Vt hæc oīa fuerit, at homo tamē non
 esse nō potuit. Hic expauit cogente natura, ille supinus, se-
 curus, nō mutat oris habitū, hebetante vecordia. Et (quod
 monstri simile est) qui in voluptatibus erat mollissimus, in
 periculis fortitudinis speciē solus obtinet, sed falsam. Cum
 tribus illis Decis pulcherrimū illud facinus in mentē veni-
 ret, vt sese patriæ salute deuouerent, vltroq; hostiū gla-
 diis obiicerēt, nō eis refugisse sanguinē, micuisse præcordia
 reris? Nihil expauisse Mutiū Scauolā, cum solus in hostiū
 castra penetraret? Nihil sensisse M. Curtiū, cum in hiantem
 specū sese præcipitaturus equo subderet calcariā? Nihil M.
 Attiliū Regulum, cū in Pœnorū castra rediret? Nihil Cos-
 drum Atticæ regē? Nihil Menicæum Thebanū? Quid alii
 os egregios virtute viros, quorū exempla sunt apud histori-
 cos infinita, cum sese speciosę mortī obiicerent, nihil in ag-
 gressione periculi anō cōmotos fuisse putas? sed efferatos
 in fatū ruisse? At istud non est fortitudinis laudē illustrare,
 sed fortitudinis naturā tollere. Aut em̄ minus erant fortes,
 aut ne fortes quidē erant, si aut non intelligebāt periculum
 quod adibant, aut nō sentiebāt. Immo q; sapientes essent,
 periculi magnitudinem non nesciebant, q; hoīes essent, per-
 senserūt in aggrediendo reluctantē animū, sanguinē refu-
 gientē, pectus palpitans, q; viri fortes erāt, nihil his rebus
 abducebant, quo secius fortitudinis munus constāter obi-
 rent. Tu si virū fortiter in acie pignantē videris, num cōtī-
 tinuo clamabis ignauū, si colorē mutarit, si comę riguerint,
 si gemitū ediderit? Inique feceris. Verū si locū deferit, si cly-
 peum abiicit, si terga vertit, ita demū erit, quāobrē obiicias
 ignauā. Lex viro forti premiū statuit, Num hoc illi calum-

DISPVATIO DE

nia protinus interuertes, & ad eum negabis attinere verba
 legis, neq; em̄ fortem virū esse, qui paulo ante congressum,
 vultū vocemq; amiserit, adde, qui ne ea quidē continuerit,
 quæ pudet nomīare? Huic si patronus adsit non oīno indo-
 ctus, nōne te facile per finitionem repellat, dicens non esse
 fortitudinē, nihil expauescere in adeundis periculis, sed ea
 fortiter suscipere, & constāter perferre ac vincere? Quæ sic ani-
 mo & corpore sum affectus, id neq; vitij erat, neq; virtutis,
 sed nature, & necessitatis, q̄d mihi patriæ incolumitas, me-
 apte salute fuit antiquior, q̄d me non subduxi discrimini,
 id erat fortitudinis, atq; hoc noīe mihi præmiū a lege decre-
 tum postulo. An ideo fraudabor honore, q̄d non tantū ho-
 stem vicerim, sed etiā naturam? Quin potius bis fortē vide-
 ri oportet eū, qui charitate ciuiū, nō solum periculū, verum
 & animū suum cōtempserit, & (quod est fortius) se prius, q̄
 hostē superarit. An mihi obiicias barbarū illum seruū, cuius
 meminit Titus Liuius, qui propter occisum ab eo dominū,
 Asdrubalē Pœnum repente adortus obrūcauit, moxq; cō-
 prehensus a circūstantibus, haud alio q̄ si euasisset vultu, in-
 ter atrocissimos quoq; cruciat⁹, eo fuit oris habitu, vt riden-
 tis etiā speciem præbuerit? An ferū illum e Cæsaris ludo gla-
 diatorē, quem execrātib⁹ vulnera chirurgis, ridere solitum
 ferūt? At eadē opera licet obiicias totam gladiatorū cohortem,
 qui ferarū more in ferrū ruunt. Præterea multos deplora-
 tos hoīes, qui sibi mortē consciscunt, postremo maleficos
 quosdā & miserādos hoīes, quos nō raro ad supplicium cum
 risu videm⁹ ire, iocari in obuios, maledicere magistratibus,
 atq; oīno quædam facere morituros, quæ solent ebrij. Num
 istos fortes viros appellabimus, q̄d nihil expauescāt, nihil
 cruciatu cōmoueātur? an amētes potius, feros, ac stupidos?
 An tu fortē negabis, qui calcato repente anguī, qui viso le-
 mure, qui ad subitū fulminis ictum, oris habitū mutet? At
 istud est non fortē. Sed ἀνάληκτον ἀναίσθητον ἀπαθεία hoīem
 cōstituiere, id est indolentē, hebetem, ac stupidū ἀνάληκτον

TEDI
 sit. et
 requirit a sa
 a Chilo re
 (inquit) ha
 reuulerit
 magis
 poris. Quo
 dolorē, idē
 gubni ver
 do offensio
 nuncupat
 bus accidi
 cōmunem
 tantū. Qu
 quætius a
 q̄ ad corp
 hoc vider
 nobis in
 ente, no
 sto non
 vine ag
 Præterea
 paribiles
 Magis aut
 reformida
 tua, quoc
 iudicabat
 ximū est,
 multos vi
 non potue
 quod hic g
 ne videtur
 in cōmod
 sit. Aristote

aūt καὶ ἀπάθειαν adeo Panetius/Stoicorū doctissimus/non
 requirit a sapiēte, vt eam ne homīni quidē tribuant. Vtrāq;
 a Christo remouet Ambrosius, his quidē verbis. Neq; em̄
 (inquit) habeat fortitudinis laudē, qui stuporē magis vul-
 nerū tulerit, q̄ dolorem. Quanq̄ duo illa ἀνάλγησ'ια καὶ ἀπά-
 Ⓝ θεια magis vident̄ ad animi dolorē pertinere ἀναίσθησ'ια cor-
 Ⓝ poris. Quorū prius Scotus tristitiā nominat, alterū proprie
 Ⓝ dolorē, idq; homo Chrysippeo acumine p̄ditus, ait ex Au-
 gustini verbis colligi, quę sunt hæc. Dolor carnis tantū mo-
 do offensio est anīæ ex carne. Sicut dolor animi qui tristitia
 nuncupať, est eius dissensio ab iis rebus, quæ nobis nolētis
 bus accidūt. Quasi vero non cōtra hinc liqueat, dolorē esse
 cōmunem ad animi corporisq; molestiā. Tristitiā animi
 Ⓝ tantū. Quanq̄ tristitiā apud eos qui exactius loquūtur, fre-
 Ⓝ quētius ad oris habitū refertur. Dolor aūt sepius ad animū,
 Ⓝ q̄ ad corpus. Quis non istos plusq̄ Lyncei mireť oculos, qui
 Ⓝ hoc vident, qđ nusq̄ est? Sed ad rem. Eorum affectuū, quos
 nobis indidit natura, philosophi in q̄tumuis perfecto sapi-
 ente, non σέσησιν sed μετρηότητα requirūt. Atq; adeo in Chri-
 sto non admittūt insensibilitatē, atq; hebetudinē theologi,
 vt ne ἀοργησ'ια quidē, id est, iniraſcentiā oīno ascribant.
 Ⓝ Præterea hæreseos dānauit ecclesia, qui Christo naturā im-
 Ⓝ patibilē, & nullius oīno doloris capacē ascribere tentarūt.
 Magis aūt (vt diximus) secundū naturā est, malū imminēs
 reformidare, q̄ præſente affligi. Hoc em̄ penitius indidit na-
 tura, quod magis ad tuendū incolumitatē nostrā pertinere
 iudicabat, nimirū vt quæ ledunt, ab iis seiūgamur. Cui pro-
 Ⓝ ximū est, id quod vitare nequeas, ferre fortiter. Proinde q̄
 Ⓝ multos videmus p̄sens malū fortissime ferre, qui impēdens
 Ⓝ non potuerūt non vehemēter expauescere. Cur ita? Nempe
 quod hic grauius, ac difficilius est cū natura luctamē. Non
 ne videmus & imperfectissima anīalia, sagacissime p̄ſenti-
 re incōmodū, ac reformidantiū instar sese contrahere? Scri-
 Ⓝ bit Aristoteles spongiās quoq; auulsorū strepitū præſentis

analgesia .v. indolentia
 apathia .v. hebetudo cōtra
 passionēs.
 anæsthesia .v. insensibilitas

σέσησιν .v. p̄ſentia
 μετρηότητα .v.

DISPUTATIO DE

scere, seseq; contrahere atq; arctius affigere, vt nō nisi cum
 negotio queant anelli. Q; spongiis insecuit natura, vt inter
 ritū reformidēt, hoc tu vis homini detrahere? Attamen legi
 mus nō paucis egregiis viris hoc animi robur fuisse, vt mor
 tem interrito vultu, presentiq; adirent. Nam et Photion ille
 Atheniensiu dux iam moriturus, adeo nihil expauit, vt &
 in vxorē, & venenū iocaretur. Nam cū illa muliebriter eius
 lans diceret, mi vir innocēs morieris, ille subridēs, quid ais
 inquit vxor, nū tu me nocentē mori malle? Deinde cū ve
 neno iam cōsumpto ab iis qui multi ante eū biberāt, & ear
 nis flex de suo dare contarētur? Photion amicos pecuniā nu
 merare iussit, cauillū addēs, qd Athenis ne mori quidē gras
 tis liceret. Socrates iudicū calculis dānatus, nihil de vultu
 semp sui simili demutauit. Tum iminēte supplicij die Crito
 placidissime dormientē offendit. Deinde cū nauim e Delo
 mox ad futurā annūtiaret, nihil etiā cōmotus est. Supremo
 die, nihilo secus, q̄ in omni vita cōsueuerat, cū amicis festi
 uissime disputabat, subinde iocos illos suos seriis rebus in
 termiscens. Cicutā eodē ebibit vultu, quo vinū solitus erat.
 Deniq; iam aīam efflaturus, sup̄ma voce iocatus est in Phe
 donē amicū, qd grauius de morte sua discutiaret, iussitq;
 vt gallū, quē Aesculapio pro se vouisset, redderet. Cum aut
 sit extra cōtrouersia Photionē ducum oīm incorruptissimū
 fuisse, Socratē philosophorū sanctissimū inculpatissimūq;
 non erit, cur ista vecordie, stuporis, aut hebetudinis fuisse
 calūniemur, potius q̄ fortitudinis. Haud equidem inficias
 iuerim Colete, in mltis hoc animi fuisse robur, vt in aduē
 dis piculis nihil tale passi sint, quæ vulgo solēt accidere. Et
 sunt ista quidē inuicti animi documēta, p̄sertim in sapiente
 ac bono viro. Verū nō patiar te ex iis rebus fortitudinis ma
 gnitudinē metiri, quæ non tam virtute, q̄ naturæ pprietate,
 non tam mentis, q̄ corporis habitu accidūt. Non ideo fortis
 Socrates, quia cicutā hausturus nō mutarēt vultum, aut ea
 gratia non fortis non fuerat futurus, si exalbuisset. Nam &

TEDIO

impotere, &
 bus. sapientib
 plus calidi fan
 idem fortior e
 spio tenues a
 mutare natu
 fica, at ipera
 re dō. Itaq; n
 alia quapā
 rendū est, ne
 donandū. N
 cum primū
 co crepuerū
 tantara dix
 sublatu. f
 mus, ita m
 nes, q̄ quie
 bus quidē
 cris trepi
 telligent
 ribus vīr
 princeps,
 notas eden
 re fuisse, vt
 sus egit, au
 uolūtu C
 oratione
 tudinis vim
 fortitudis
 doquidē n
 contingūt.
 nature dot
 venis. Ve
 bus penes e

expauescere, & non expauescere, est fortibus, cū non fortibus, sapientibus cū stupidis & hebetibus cōmune. Si mihi plus calidi sanguinis, si spūs crassiores indidit natura, num ideo fortior ero? Rursus si sanguinē frigidiorē, parciorē, si spūs tenues addidit, nū ilico min⁹ ero gnauus? Nō possum mutare naturā, quin exalbescā, obiecta repente specie terrificā, at īperare mihi possum, vt ne mors quidē me deducat a recto. Itaq; non expauescere, quādo ex habitu corporis, aut alia quapiā naturæ vi cōtingit, neq; in sapiente viro requisitū est, neq; in ἀναλγήτω καὶ ἀναισθητῶ fortitudinis noīe donandū. Narrant ἱ, qui bellicis tumultibus interfuerunt, cum primū hinc atq; hinc ferratæ constitere acies, cum rausco crepuerūt cornua cantu, cum tuba terribilem sonitū tarantara dixit, cum horrēdus ille Mauortius clamor vtrinq; sublatus, sydera ferit, tum fere vt quisq; miles est fortissimus, ita maxime exalbescere, neq; vllos esse ad fugam priorē, q̄ qui clamore cōfidenti præliū inierint. Ne in oratoribus quidē dicturis offendit Quintilianū pallor, & mediocris trepidatio, cordati hominis (vt autumat) & periculū intelligentis argumentū. Idq; laudatissimis quibusq; oratoribus vsu venisse testatur Demosthenes, Græcæ facundiæ princeps, nō temere surrexit ad dicendū, nisi trepidationis notas ederet vultu. Non diffitetur Cicerō hoc sibi peculiarē fuisse, vt dictionis initio trepidaret. Et nemo hoc vno causas egit, aut plures, aut grauiōres, aut fortius deniq; . Hoc noīe si tu Ciceronē ignauitæ insimules, ille incontāter (vt est orator promptus) inscitæ te vicissim insimulabit, qui fortitudinis vim naturāq; ignores. In sese hoc vel illustriorē esse fortitudis laudē, quo maior sit naturę reformidatio. Quandoquidē naturæ difficultates, quæ citra vitiū nostrū nobis contingūt, augēt materiā segetēq; virtutis. Quicquid igitur naturæ dotibus detraxeris, id totum accrescit in cumulum virtutis. Velut e duobus fortibus viris, clarior fortitudinis laus penes eum est, qui minuto frigidiorēq; sanguine nas-

DISPVATIO DE

tus, contēnit naturę difficultatem, q̄ penes eum, cui multu
 ac feruid⁹ sanguis in pari discrimine, periculi formidinem
 imminuit. In hoc em̄ de virtutis laude non nihil sibi natura
 vendicat, in illo quicquid est, totū virtutis est. Tu sic cona
 ris amplificare fortitudinis splendorē, si multū de fortitudi
 nis materia deduxeris. At istud minuere est, non ampliari.
 Video Colete, iam dudū quassas caput, nec ista dum tibi sa
 tiffaciunt. Mane modo, nō conquiescā, donec amoliar oīa.
 Quid mihi cum Stoicis inquis, qui de Christo disputo? Im
 mo quando de Christo, qui veritas est disceptamus, si quid
 dixere Stoici, quod a veritate nō abhorreat, nō absurde vi
 detur posse proponi. Quā vere dixerint illi inquis, mea ni
 hil refert. Verū isthuc ip̄m, quod illi de suo sapiente dixerūt
 haud sincere tractas. Nemo Stoicorū non detrahit sapiēti
 συγκαταθέσεις, id est assensiones, neq̄ φαντασίας, id est ad res
 pente obiectā mali speciem/expauescentiā, concedūt oīes,
 cum de Stoico sapiente scripserit Flaccus. Si fractus illaba
 tur orbis, Impavidū ferient ruinæ. Præterea qui concedunt
 expauescentiā, non eā virtutis materiā esse dicunt, sed quid
 dam venia dignū, & negligendū, magis q̄ laudandū, pro
 pterea q̄d phantasiæ istiusmodi rationis p̄uertunt iudiciū,
 eoq̄ in hoīs potestate non sunt. Ad hæc non concedunt sa
 pienti imodīcam, ac diuturnā expauescentiā, nec oīno con
 cedūt, nisi cum subito sensibus obiicit species magni mali,
 qui tumultū hunc in anīo cient, priusq̄ rex ille ratio diiudi
 carit. Verū simulatq̄ ea perspexerit, id q̄d falsa mali specie
 territauit sensus, malū non esse, tū continuo sceptrā tenens
 mollit anīos, & trāquillat mentē. Postremo quis vnq̄ Stoi
 corū admitteret in sapiente suo, q̄d tu in Christo cōstitutis.
 Nolle mortē, & mortē metuere? Illi remouēt ab eo συγκατα
 θέσεις, tu eas Christo tribuis. An non est assentiri, nolle mor
 tem, & mortē metuere? Non idem sunt expauescere, & me
 tuere. Vt aliquādo expauesciat sapiens, certe nihil vnq̄ me
 tuuit, quippe qui nihil in metuendis ponit, nisi quod malum

Syncretathesis.
 phantasia ē spēs formidabilis.

Si fractus illabat orbis.

TEDI

si nihil mali
 vna metuit
 ipso non
 tuicq̄ t
 em̄ talibus
 dom natura
 ne. Tum ne
 nus sunt m
 docit. Nar
 car malū d
 si qua me
 tibi malū a
 em̄ quod n
 git malū n
 tit. Sapien
 vnq̄. Age
 modo, ve
 tum qu
 tum po
 vero ne
 rum im
 ambus te
 ballē, atq̄
 narit, tam
 Sic em̄, op
 vq̄ ad me
 dicā. Nu
 mina. Cu
 bam reit
 erat, sed fo
 expēdū
 diebat ma
 Christo pro
 no possit

sit, nihil malū iudicat, præter vnā turpitudinē, hanc igitur
 vnā metuit, non autē expauescit. Cur em̄ expauescat, cum in
 ipso sit non incurrere? Mortē tam esse secundū naturam, quā
 nasci, neque turpē, eoque ne metuendā quidē, nisi stultis? Quid
 em̄ stultius, quā id quod nullo modo malū sit, quod etiā secū-
 dum naturā, id perinde vt summū quoddā malū formidas-
 re? Tum ne reliqua quidē quæ molesta sunt naturæ, quod ge-
 nus sunt morbi, fames, sitis, cruciatus timere sapientis esse
 ducūt. Nam si ea sunt euētura inquiunt, & vere mala sunt,
 cur malū duplicas? Si mala nō sunt, metus igitur malū est.
 Si quæ metuis euētura non sunt, cur frustra metuendo ipse
 tibi malū asciscis? Nihil igitur horū sine vitio timetur. Aut
 em̄ quod malū non est, malū iudicat, & errat, aut quod intelli-
 git malū non esse, timet tamē, & desipit, atque a ratiōe dissen-
 tit. Sapiens autē Stoicus, neque fallitur, neque a ratiōe dissentit
 vnquā. Age iam colligamus, quā multa tu Christo, non sapienti
 modo, verū etiam sapientiæ fonti tribuis, illo indigna. Pri-
 mum qui potuit expauescere, cuius sensibus nihil inopina-
 tum potuit obiici, quippe oīa perfectissime prouidentis? Quā
 vero nephariū dicere, in Christo terrificas quasdam malo-
 rum imagines prouertisse rationē, eaque attonita vel obruta, in
 anibus terriculis ac ludibriis sensuū tranquillitatem pertur-
 basse, atque adeo perturbasse, vt sanguineis guttis vndique ma-
 narit, tam diu, vt ea molestia ad mortē vsque perseuerauerit?
 Sic em̄, opinor, exponit Hieronymus, Tristis est anīa mea
 vsque ad mortē, vt mortē non causam tristitiæ, sed finem esse
 dicat. Num igitur interim stupuit ratio in Christo? Nihil
 minus. Cur igitur tanta mora non excussit falsi mali tam acer-
 bam reformidationem? Cur metuit, quod non solū malū non
 erat, sed fons oīm bonorū nostrorum? Cur noluit, quod erat
 expetendum? Vnde incidit in eum affectū, in quo non expe-
 diebat manere? Denique cum tu ipse paulo ante remoueris a
 Christo pronitatē ad culpā, nunc eos tribuis affectus, quibus
 nos potissimū ad culpā sollicitamur? Cum modo seiūxeris

DISPVATIO DE

ab eo difficultatē ad recte agendū, nunc attribuis reformi-
 dationē mortis, qua morte nullū vnq̄ extitit opus deo gra-
 tius meritiue maioris? Obruīs me Colete velut imbre dens-
 sissimo telorum, quæ semel oīa sic poterā repellere, si dixerō
 eosdē quidē affectus fuisse in Christo, qui sunt in nobis, sed
 non eodē modo, eoq; non idē efficere. Sed malo carptim di-
 luere, quæ tu agminatim cōgessisti. Primū mihi cōcedas ve-
 lim, vt liceat cū opus est, a Stoicorū decretis desciscere, quo-
 rū fere cōmune est de verbis certis digladiari. Nihil (inquis-
 unt) metuēdum, qđ malū non sit, nihil malū, præter vnā
 turpitudinē. Mors turpis nō est, non igit̄ metuēda. Si ita cō-
 uenit inter Stoicos, vt p̄ter turpitudinē nihil malū dici plas-
 ceat, qđ id mea refert? At scriptura me docet mortē malam
 esse, quæ dicit, Deus mortē non fecit, nec lætat̄ in perditōe
 viuorū. Si bonorū oīm author deus, & mortis author non
 est, mors igitur mala. Inuidia em̄ diaboli mors introiuit in
 orbē terrarū. Si mala, cur nō & metuēda? Abhorruit a mor-
 te Christus, vt homo verus, tanq̄ a re per se mala, & ex malo
 nata. Mentior, nisi palā idem dicit Ambrosius in Lucā. Et
 ideo fastidit inquit, qđ ipse nō fecit. Mane paulisper, video
 quid dicas. Fastidit inquis non suā, sed nostrā oīm mortē,
 id qđ declarāt Ambrosiana v̄ba, quæ rhetorica calliditate
 supprimis. Et fortasse (inquit) ideo tristis est, quia post Adē
 lapsum, talī transitu nobis erat ex hoc seculo recedendū, vt
 mori esset necesse. An non audis illū de n̄ra, non de Christi
 morte agere? Fateor Colete, non adiuuor verbis, sed argu-
 mento subleuor. Etem̄ si ideo nostrā mortem fastidit deus,
 q̄ eam non fecerit, cum ne suā quidē fecerit, magis etiā fasti-
 dierit necesse est. Neq; vero fastidiit eā, quatenus erat opus
 frugiferū ac deo gratū, sed quatenus erat mors. Mors per se
 malū est, certe necessitatis, si non morale, etiam si Christus
 hoc malū nobis vertit in bonū. In quantū erat reconciliatio
 nostra, ardentissime illā sitiebat, in quantū peccati filia, gra-
 uiter fastidiebat. Proinde ne me clames ilico in Salvatore

TEDI

difficultatē a
 sed hinc perfi
 ab hinc me
 quis qui fi
 in font (in q
 limur ad im
 cōtinuere le
 fateris non
 p̄ter hinc ac
 len neutiq̄
 vna quidē
 Res eadē
 efficientes.
 Maro. Hin
 Reſpiciunt
 ſemper ob
 turpia. Co
 cuius rē
 nariq; p
 p̄ter na
 in id, qu
 rēnda, ten
 bat parere
 fugientes,
 oportet ap
 veniē in
 nūcaura
 pa mis ob
 vitiō. N
 lum ſollic
 multū virt
 dum apud
 penſio, ad
 mors natur

difficultatē ad bene agendū inducere, q̄ mortē exhorruerit, sed hoīs perfectam naturā constituo, oībus suis affectibus absolutā, metu, dolore, spe, gaudio, cupiditate, ira, odio, reliquisq; qui sint eiusmodi, vt citra vitiū queant cōsistere. At isti sunt (inquīs) molestissimi sollicitatores illi, q̄bus impellimur ad impietatē. Sed nimisq̄ impiū videatur, rem vllam cōstituere in Christo, quæ ad turpitudinē inclinēt, quē ipse

» fateris non tantū a vitiis oībus, verum etiā ab omīgena pro-

» pensione ad vitiū inuitante, fuisse liberrimū. At qui ego. Co-

lete neutiq̄ impiū esse video, ea ponere in Christo, quæ ad vitia quidē trahunt, sed vtiq; in nobis trahunt, non in illo. Res easdem in illo constituo, at non eodē modo, neq; idem efficientes. De nobis verū est, q̄ ex Platonis sentētia scribit Maro. Hinc metuūt, cupiunt, gaudētq;, dolentq;, nec auras Respiciunt, clausæ tenebris & carcere ceco. Nostri affectus

» semper obturbant rationi, refugiunt ab honestis, nituntē ad

» turpia. Cur ita tādē? Profecto nō naturæ vitio, sed culpæ,

» cuius reliquiæ sic penitus inhæserūt, vt compesci quidē frenariq; possint, euelli radicitus nequeant. Itaq; in nobis pro-

» pter naturæ deprauationē, affectus per ignorantia feruntur

» in id, quod erat repudiandū, refugiunt ea, quæ fuerāt expe-

» tenda, tenebras offundūt mēti, præeunt rationi, cui cōuenie-

bat parere, immodicos cient tumultus, partim appetentes aut fugientes, quæ non oportet, partim imoderatius etiā quæ oportet appetentes aut repudiantes. Ita fit, vt malis pleraq; vertant in occasionē materiæq; peccandi. At Christus quoniā naturam hoīs induit, plurimis quidē in cōmodis, e culpa natis obnoxia, immunē tamen ab omni deprauatione vitiorū. Ne poterat quidē affectibus nostræ naturæ ad malum sollicitari, Verum horū quicqd fuit in illo, cessit in cumulū virtutis ac meritorū. Neq; oportet in eo labi, q̄ interdum apud scriptores ignorantia, imbecillitas, ad malū propensio, ad bona difficultas, natura nobis inesse dicuntur, q̄ mors naturæ deberi dicūt. Nam hic naturā non conditam,

DISPVATIO DE

sed deprauatā sentiūt. Ac vulgato loquēdi more, quicquid nobis nō casus attulit, sed exortus ipse indidit, id natura dicunt adesse. At in his naturā intelligimus, non initio conditam, sed peccato vitiatā. A qua cum Christus præter incommoda pene nihil in se recepit, nec in eo vlla peccandi facultas fuit, audacter illi tribuā vel animi, vel corporis passiones naturales, secundū vtramq; partē animi, vt dolere, gaudere, odisse, sperare, metuere, irasci. corporis, vt esurire, sitire, dormire, lassari, affligi, mori. Quid em̄ detraho de perfectissima Christi virtute, si dicā illum odisse, cum in eo nihil aliud sit odiū, nisi fuga veri mali? Cur nō affirmē irasci, si quidē nihil est aliud eius ira, q̄ mali detestatio, nihil etiam vel anteuertēs, vel interturbās rationis vsum? nihil interpellans trāquillissimā perpetuāq; diuinitatis cōtemplatiōem? Quid si quādo nos his rebus ad lapsum precipitamur, id nunq̄ non sit nostra culpa. Quid si inclinamur, adeo non est culpa, vt piis mētibus occasio sit summi meritī. Itaq; q̄ naturales affectus Christū non perpulerūt ad peccatū, mirum non est, quādo quidē tam multis materiā pietatis suppeditāt, q̄ non sollicitarūt, hoc inde est, q̄ vti nō fuit particeps maculæ genitalis, ita ne reliquiis quidē eius fuit obnoxius. Verum de his plura mox. Interim q̄ aiebas Stoicos meos non concedere sapienti, nisi momētaneam expauescentiā, quæ tantisper mētem hoīs perturbet, donec se colligat ratio. Deinde non accidere eiusmodi paurē, nisi cum repente sensibus incurrit, φαντασία, hoc est species formidabilis. Vt ista sic habeāt, quid tu tandē appellas expauescentiā? An enormē perturbationē, & quasi, πανίκου animi tumultū, qui prorsus obruta ratione, me mihi ipsi eripiat? Absit, vt ego portentū istiusmodi instituā in Christo. Sin expauescentiā dicis, molestā ac cruciabilē reformidationē imminētis mali, quæ sensum quidē acerbū incutiat affectibus animi, neq; tamē eum loco dimoueat, hæc neq; semper exoritur ex visis illis terrificis, immo verō ex animo demanat in corpus. Et adeo non

Πανικου. q̄ q̄d cūstipos p̄rigit

»

TED
 excludit rō
 minis ma
 videri esse
 cōmuni n
 ad se red
 diu p̄miti
 quo paulo
 v̄p̄ctas, n
 feruētē,
 nini dolo
 tur philol
 Anobis
 igitur sec
 sto tribu
 paur ac
 sopho ill
 vi, quem
 » necessi
 » cum q
 » dum et
 » Reuolu
 » volupta
 » gatis an
 Horū igit
 terū caus
 tis esse po
 demates
 ribus no
 causam
 non vide
 do dixerit
 rā esse m
 obi cupid
 v̄p̄ctas, At

excludit rōnis vsum, vt ex ipsa ratione nascat̄, videlicet imminētis mali vim perpēdente. Vtrāq; non video quid prohibeat esse diuturnā. Nam prior illa quæ nobis cū Christo cōmunis non est, in multis sic mētis vsum adimīt, vt nunq̄ ad sese redeant. Hæc posterior tādīu perseveret necesse est, q̄ diu p̄mit impēdens malū. An nō Stoicus ille Gellianus, de quo paulo ante meminimus, tam diu pavit, q̄ diu sequebatur tēpestas, neq; prius oīno pristinū vultum recepīt, q̄ mare de ferbuisset, et enituisse cœlum? Non ille interim vacabat animi dolore, neq; tamē non vigeat ratio. Sed obluetabatur philosophus ille anīo suo, ni fecisset parū fortis futurus. At nobis non cum natura, sed cum vitiis luctamen est, non igitur secundū naturā reformidatio. Neq; luctā istam Christo tribuere fas sit. Immo ne necesse quidē est. Neq; em̄ illi pavor accidit necessitate conditionis, quemadmodū philosopho isti, neq; mentē afficiebat quæ possit a statu dimoueri, quemadmodū in Stoico. Nobis quoniā in ipsis naturæ necessitatibus culpa tendit insidias, nulla pene res accidit, cum qua non oporteat colluctari. Premit morbus, luctans dum est, ne vincat animū tuum, & patientiā victū spoliēt. Reualuisti, en tibi altera pugna, ne pelliciaris ad inhonestā voluptatē, siue quid accidit molesti, luctandū est ne frangaris animo, siue quid dulce, pugnandū est, ne te corrūpat. Horū igitur sensum cū capite cōmunē obtinent mēbra, cæterū causam, modūq; peculiarē sibi retinēt. Hæc abunde satis esse poterāt Colete, nisi tuā istam sententiā nimis tenere deamares. Etiā nunc abnutās, negas tibi factū satis, arctioribus nodis me paras vrgere. Rhetoricaris inquis, & malā causam, nō pessime defendis. Verū isthoc pacto non potest non videri derogatū absolutæ charitati Iesu, si quoquo modo dixeris eum reformidasse mortē suam. Dono tibi naturālē esse mortis reformidationē, & magis etiā naturalem, q̄ tibi cupiditatem. Dono eam non esse coniunctā cum malo culpæ. At charitatis est, naturā vincere perficereq;. Graue

DISPUTATIO DE

- » nature malū fames, at huius sensum eximius amor excutit.
 » Forte quiddam mors, at fortior dilectio, quæ mortē quoq;
 » ipsam facit optabilē, facit iucundā. Epicurus tantā habere
 » vim existimat recti conscientia, vt sapientē, & in Phalaris
 » dis tauro clamaturū affirmet, non sentio, dulce est. Si tantū
 » valet virtutis simulachrū in philosopho, num minus vale-
 » bit in Christo vera perfectaq; charitas? Esto non resilit ab
 » officio, minus tamē amat, qui tristis mortem excipit, q̄ qui
 » lubens, alacriter, exultanter. Tametsi mihi videor nodum
 » istū superiore disputatione disseuisse, tamē idem apertius,
 » & Minerva (quod aiunt paulo pinguiore faciamus. Arden-
 » tissime amanti (inquis Colete) est, ea quæ natura sunt gra-
 » uissima, non solū leuia, sed & iucūda ducere. Q; si vere scrip-
 » tum est amanti nihil esse difficile, si vehemēter amanti nis-
 » hil non dulce, qd eius gratia tolerat, cuius æstuat amore, tū
 » si fatemur redēptoris amorē, tam fuisse flagrantē, tam im-
 » mensum, vt vniuersus omnium mortaliū amor in vnū con-
 » flatus, non sit cū illius charitate conferendus, cur sudat mortis
 » formidine? Cur angitur? Cur tedet? Cur crucē deprecatur?
 » Si formidat discipulis, officium amanti agnosco, sin suam
 » mortē, sin sibi, tametsi suasorias technas probe calleas, tas-
 » men ne Pitho quidē ipsa mihi persuaserit, nihil hic derogar-
 » ri charitati redemptoris. Esto natura quod suū erat fecerit,
 » cur cessauit amor, quo minus & ipse quod suū erat faceret?
 » Sit naturæ reformidare mortē, quanq̄ sic misere reformida-
 » re, non est simpliciter nature, sed corruptæ dānataq; at rur-
 » sum charitatis est naturalē imbecillitatem excludere. Expa-
 » uit Petrus ad ancillulæ vocē, adeoq; suus esse desiit, vt Chri-
 » stum pro quo modo mortē subire volebat, abiuraret. Quā-
 » obrem? Quia adhuc languebat amor. Amabat quidem les-
 » sum, sed nondū spiritualiter. Carnalis autē amor & humanus
 » imbecillis est, & tantis tempestatibus impar. Verū postea,
 » q̄ diuini spiritus igni confirmatus est, quid fecit? Qui pau-
 » lo ante ad mulierculę vocem exanimabatur, iam neq; prin-

ipū neq; iu
 conū, qu
 um profect
 plius gau
 ceterat de
 tate diuina
 sit reformi
 re, non est
 recepit Ch
 sitreposee
 ctione hui
 » ra quanda
 » ma reform
 tam impu
 Colete ta
 vere laud
 dum suo
 » ribus es
 » ego po
 simplic
 xisti in fi
 ctus affec
 hanc esse
 videri. Ac
 Quid que
 humano, i
 ritate rante
 sit. Etiam
 magis est
 tyribus, h
 nego, nego
 tendū sens
 do, post vi
 vundat in

cipū, neq; iudicū ora veretur, sed vadit gaudēs a conspectu consiliū, quod dignus sit pro Christo cōtumeliā pati. Nimis um profecto interest, inter exanimari metu, & intētatis suppliciis gaudētē abire. Sed quantū creuerat amor, tantū decesserat de trepidatione, videlicet naturā perficiente charitate diuina. Ergo (vt dicam collectius) vt secundū naturam sit reformidare malū, certe tanta cum molestia reformidare, non est cōditionis institutæ, sed pœnæ. Eam quanq̄ in se recepit Christus (id quod interim sic tibi dono, vt mihi ius sit reposcere) tamē infirmitatē exigīt vigor amoris, & affectionē huic diuersam inducit. At tu mihi in Christo Chimerā quandā fabricaris, absolutissimā charitatē, cum acerbissimā reformidatiōe, velut aquā igni cōmiscens. Et tamē cām tam impudentē pergis rhetoricis fucare coloribus. Vtinam Colete tam vere mihi opprobres eloquentiā artificialem, q̄ vere laudat in te. Nam isthuc ipm subinde inter disputandum succlamabas, bonā causam tibi dicēdi artificio de manibus extorqueri, & veritatē eloquentia opprimi. At istud ego possim vere in te ἀντιστρέφειν. Vide enim q̄ agam tecum simpliciter, q̄ nihil occultem. Nihil istorū quę proxime dixisti inficiabor. Fateor fieri, & fieri natura, vt vehemēs affectus affectum, aut etiā corporis sensum absorbeat. Amoris hanc esse naturā, vt quę per se sunt acerba, ea faciat dulcia videri. Adde, quo vehemētior amor, hoc ista magis efficit. Quid queris? Aio diuinū & spiritalem amorē, carnali siue humano, infinitis partibus efficaciorē esse. Aio Christi charitatē tanto nra fuisse cumulatorē, vt ne conferenda quidē sit. Et tamen qd vulgo humanus amor efficit in nobis, qd magis effecit diuinus quidē, sed tamē finitus amor in martyribus, hoc in Christo diuinā & immēsam charitatē fecisse nego, nego autē non in totum, sed quantū attinet ad excludendū sensum reformidationis. Cæterū de inducendo gaudio, post videro. Eius rei causa est, q̄ in nobis alia vis anīæ redundat in aliam, & vt quęq; vehementior est, aut secus,

ἀντιστρέφω .x. rōuεrto
ἀντιστρέφειν .x. rōuεrtere.

DISPVATIO DE

ita aut obruit alias, aut cedit. In Christo vero nequaquam item, verum una quaeque vis, siue animi, siue corporis nihil impediens te vel diuersa, vel simili, suum naturale munus perfecte peragebat, ut neque gaudium vehementius, leuioris gaudij sensum eriperet, neque dolor acrior, leuioris doloris molestiam obrueret, neque summa voluptas summo dolori, neque dolor atrocissimus, voluptati summam posset obsistere. Alioqui si voles Colete, ex isto effectu, quem amoris proprium dicis, & verum dicis in nobis, Christi charitatem aestimare, etiam atque etiam vide quae eam eleues, dum sedulo quidem, sed inconsideratius conaris amplificare, quippe quae ne id quidem potuerit, quod in turpiter adamantibus caecus amor potest, quod inter amicos amor potest humanus, quod in tot martyrum milibus potuit amor, eiusdem quidem generis ille, sed ad redemptoris amorem perquam exiguus. Nonne videmus istos, qui vix falsam amoris umbram obtinent, ut insanis illis suis laboribus, non solum non offendant, verum etiam alantur? Calent illi, cum brumale frigus nox & aeglo conduplicet, non fatigant peruigiliis, non sentiunt inedia, nihil terretur laruarum, aut lemurum occuribus. Denique quicquid illis, qui amore vacant videtur intolerandum, id isti lusum existimant. Quanto pectore certa pericula suscipiunt? vulnera, mortem denique quam cupide excipiunt? Quid autem refugiat, cui dulcis est etiam mors? Atque huius rei quorsum attinet exempla ex historicorum literis repetere, cum quotidie videamus creditu longe difficiliora, quam legamus in libris? An non seruum illum de quo paulo ante, sic totum gaudij sensus occuparat, ut ad inflictos cruciatus animo stuperet & corpore? Si Christi Charitatem metiris efficaciam pellendi sensum malorum, mirum in hoc non potuisse, quod potuit & in seruo, & in barbaro? Refert in epistolis Plinius Cecilius, eius qui mundi scripsit historiam, ex sorore nepos, aetate sua nobilem quandam matronam, Arriam (nisi fallor) nomine, memorabile facinus edidisse. Huius maritus foedo atque insanabili ulcere cruciabatur. At illa simul atque ex medicis cognouisset, nullam esse vitae reliquam spem,

ad mariti lectulū adstans gladium adegit pectori. Tum in medio vulnere ad eum cōuersa, non sentio inquit, non dolet, iuuat etiā mori tecū. Et exemplorū huiusmodi densissimo agmine me poteras obruere. Qd' cum ita sit, minus admirandū de martyribus, qui non paulo efficacioribus amoris facibus ardebant. De quibus omitto cōtentionē facere, quanto alacrius singuli vnus Christi causa mortē exceperint, q̄ ille amore omniū. Hoc quæro, ecquis vnq̄ hominum vel ignauissimorū, sic exhorruerit? Hī q̄ sunt formidolosissimi, frigidus sudore madescūt. Christus sudauit sanguinē, neq̄ vultu tantū, sed et toto corpore, adeo copiose, vt guttæ demanarēt in terrā. Meticulosissimi pallescūt, ac trepidāt. At Iesus agonizauit, id q̄d est agētū aīam. Ergo amauit ne ardētius martyr Christo, mēbrū capite? Vehemētius amauit aut seruus homo, aut mulier? Postremo magis amat stultus adolescens puellā, q̄ Christus sponsam suā? Nequaq̄ inquis. Recte, sed hoc cōsequit̄ tuis ex verbis. Fateor inquis, si quidē ista ad formidatā ab ipso Christi mortē referantur. Minus em̄ amasset, si mortē suam, quā nostra gratia suscepturus erat, sua causa tantopere reformidasset. At istud Colete nihil etiā refert ad hanc rem. Largior interim tibi Christum de mēbrorum suorū periculis anxīū fuisse, non suis, hac gratia sudasse, hac agonizasse. Verū quādoquidē charitatē ex alacritate metiris, esto non reformidarit mortē suam Christus, verū vbi illa quē fuit in multis martyribus alacritas? Vtrūq̄ enim est imensæ charitatis, et formidationē excutere, & in huius locū inducere alacritatē. Cur alterum requiris in Christo, puta non formidare, alterū, puta alacritatem nō spectas? Maxime cū non aliter amor pellat formidinem, q̄ exundātia gaudij. Neq̄ em̄ dices opinor, tantā quidē Iesu charitatē fuisse, vt nr̄i causa mortē subierit, at minorē, vt eam alacriter potuerit adire. Q̄ si mihi concedis ex huiusmodi rebus redēptoris amorē non recte perpendi, cur non recipis reformidationē? Sin ex his argumētis aestimas,

DISPVATIO DE

cur nō requiris alacritatem? Amauit igit̃ Petrus q̃ Christus ardētius. Ille dicit, Aīam meā pono pro te. Hic dicit, Trāffer a me calicē istū, Amauit Paulus p̃fectius, cū cupit dissolui, & esse cum Christo: cū exclamat, infœlix ego homo q̃s me liberabit de corpore mortis huius? Caput mortē deprecas, & mēbrum optat? Amauit tanto vehemētius Andreas, q̃to crucē alacrius adiit? Compone duas similes cruces, cōpone dissimiles crucifigēdos, Andreas simul atq̃ crucē conspicit eminus, vt gaudet, vt gestit, vt sibi gratulat̃, q̃ plena letitiæ verba p̃fundit. Quis vnq̃ ad cōuiuiū adiit alacrior, q̃ ille ad paratū suppliciū? Hæc quidē discipulus. At p̃ceptor iterim mœret, tedio grauāt̃, tristis est vsq̃ ad mortē, manat cruētō sudore. Interpellas, non ob suā (inquiēs) mortem. Quid refert? Certe nullū edidit alacritatis specimē, quale præbuit Andreas. Agatha virgūcula gaudibunda p̃perabat ad carcerem, neq̃ prorsus aliter affecta, q̃ si ad epulas vocata iret. Quot impuberes pueri, quot innubiles puellulæ, ore interrito sæuas Tyrannorū minas contēpserunt. Quā nihil inter ferrū & ignes de vultus hylaritate remisērūt. Quā multa fortiter atq̃ animose in mediis cruciatibus dixerunt, Nihil horum Christus, tanq̃ ouis ad occisionē ductus est, patienter quidē, non se subduxit, non reluctatus est. At nunquid simile, qualia multa de martyribus testātur historiæ? Nihil memorāt euangelistæ. De mœrore, de tedio, de sudore cōmemorant. Passus est se confictis criminibus accusari, passus dānari, obticuit, blasphemantibus non retulit contumeliā, orauit pro crucifixoribus. Mihī satisfacit argumentum patientiæ, quod in cruciatu p̃stare satis sit ad salutem. At vnde iuxta tuā æstimationē, charitatem illā inæstimabilem intelligā, nihil dum video. Non gestit, vt Andreas, nihil dicit alacriter, nihil exultanter. Non pauci homines p̃ij, martyriū votis ardentissimis legūtur expetisse, beatos se ferati fore, si martyrio digni viderentur. Christus orabat, vt abiret hora. Quod illi precabant̃, hoc deprecatur Saluator.

TEDIO

At non deprecatur
 ut cruciatu tibi
 Etsi non deprecatur
 non vltro
 quod est a m
 cruciatum, a
 Martyribus
 rum est verū
 his indicis;
 spondes ma
 sum a dicit
 acu terigiti
 tibi relum,
 infirmitate
 pauidos fu
 solus, sic
 Christus r
 aut non se
 pro nihil
 tate, vt fi
 manus in
 reuolueris
 tius: Abn
 Aut igitur
 aut non idē
 quib hoc pe
 re non pote
 rrys aliena
 res fuerū. E
 mo negauc
 to tempore
 ex Ambrosi
 idem. Ea
 non idem est

» At non deprecatus est (inquis) suā mortem, sed suorum. At
 » isthuc iterū tibi largior. Sed tamē hæres in aqua, q̄d aiunt.
 Esto non deprecatus est, at nō optat. Non fugit carnificem,
 at non vltro semet obtulit, non quesitus, non postulatus, id
 quod est a multis martyribus factitatū. Constanter pertulit
 » cruciatum, at non est delectatus. Deniq; pertulit, sed sensit.
 » Martyribus sensum ademit charitas. Igitur e duobus alte-
 rum est verū, aut in illis maiorem fuisse, aut ex cōmunibus
 his indiciis, amorē capitis nostri non oportere spectari. Res-
 » spondes martyres aliena virtute fortes fuisse, non sua. Chri-
 » stum a diuinitate destitutū. Propemodū rem (vt ait Plaut⁹)
 acu tetigisti. Verum de isto mox. Interim pergā extorquere
 tibi telum, quo vno me cōfici posse confidebas. Ais capitis
 infirmitate, fortia fuisse mēbra, Christi reformidatiōe, im-
 puidos fuisse martyres. At nihil etiā agis, vorfurā (vt aiūt)
 soluis, sic nodū explicas, vt aliū arctius nectas. Cedo, quare
 Christus martyres suos sic contra carnificinam armabat, vt
 aut non sentirent, aut certe eum sensum præ gaudio mentis
 pro nihilo ducerent? Opinor haud alia re, q̄ augenda chari-
 tate, vt fuerit quisq; tāto alacrior, quāto largius amoris sui
 munus impertierit deus. In eādē igitur foueā, velis nolis,
 reuolueris. Rogo. Amauit ne martyr vllus Christo flagran-
 tius? Abnuis. At multi tulerūt alacrius. Negare non potes.
 Aut igitur non fuit tanta in Christo, quāta in martyribus,
 aut non idē effecit in illo, quod in aliis effecit. Neq; dubito,
 quin hoc posterius mihi malis concedere. Vtrūq; pernega-
 re non potes. Porro aut quid ad rem pertinet, quod ais mar-
 tyres aliena virtute fortes fuisse, nō sua? Certe charitate for-
 tes fuerūt. Eam vndecūq; fuit, in Christo maximā fuisse ne-
 » mo negauerit. Esto suspenderit sese diuinitas, ne redūdaret
 » eo tempore in partē animæ sensibilē, id quod mihi videris
 » ex Ambrosianis verbis collegisse, at charitatem certe non
 » ademit. Ea si semper facit, id quod tu vis, si illic friget, vbi
 non idem efficit, non fuit in Christo, quantam fuisse credis

mus. Illud obiter annotandū, qđ ais aliena virtute, qđsi Chri-
 stus suapte virtute, nō aliena fuerit fortis. Qđ nisi qđs cōmo-
 de accipiat, nō quadrabit cū vero. Nā et Iesu Charitas aliū
 de pfecta est, nō ab ipō. Nihil in illo non alienū, non gratis
 acceptū. Charitatē quā martyri hoī gratis largit̄ deus, eā si-
 bi hoī ipse largitus est Christus deus, & largit̄ est gratis. In
 hoc a reliqs dissidēs, qđ nobis non tm̄ oīa bona gratuito do-
 nant̄, verū etiā condonant̄ mala. In illo nihil erat, qđ condo-
 naret̄. Sed accipe, quo magis etiā fiat pspicū, Christi incō-
 parabilē charitatē, istis argumētis non recte spectari. Nōne
 parī rōne fit, vt quēadmodū timorē malī, ita & sensum mas-
 li propellat ingēs amor? Nōne natura fit, vt insignis dolor
 aut voluptas, alias affectiōes minus vehemētes obruat? At
 in Christo cruciatū fuisse cōcedes opinor, scđm pœnā mor-
 tis secūdaē oīm atrocissimū, idq; secūdum oēs animæ vires,
 secūdum oēs corporis sensus. Consentaneū autē est, vt quē-
 admodū mors eius omni morte fuit acerbior secūdū sens-
 sum corporis, ita reformidatiōnē omniū amarissimā fuisse
 in animo. Atq; vt immēsa charitas, nihilo fecit mitiorē sens-
 sum mortis, ita nihil mitigauit de reformidatiōis acerbitas-
 te. Cur alterum admittis, alterū abnuis? cum iuxta tuam ra-
 tiocinationē, acris doloris sensus, non minus cū ingenti pu-
 gnet amore, q̄ metus aut reformidatiō, cum vtrumq; parit̄
 ter adimat in nobis affectus vehemens? Ac de reformidan-
 da quidē morte vtcumq; licet tergiuersari, de sensu suppli-
 cij, nihil habes quod obtexas. Si cohæret extrema charitas
 cum summo cruciatu, cur non cohæreat & cum summa re-
 formidatiōne, præsertim cum in Christo nihil aliud sit ista
 reformidatiō, q̄ animi cruciatus, rem naturæ molestā quasi
 præsentientis? Quod igitur me dicis extenuare redempto-
 ris amorem cōstituenda reformidatiōne, isthuc ego possem
 κατὰ πικρατηγούριαν in te retorquere. Verum hoc mox euin-
 cam. Interim vt me tantū tuear, nondū aut̄ referiā. Non ego
 mutilo Colete charitatem Christi, quā tantam fuisse confis-

kata antipatagorian
 v. p. vel scđm antipatagorian
 aut p. cōmūi p̄dicant̄

... vt omniū r
 ... vna, vna ex a
 ... dam cenleo. N
 ... tum, hac ita cō
 ... filii in Christo
 ... nondū recentic
 ... ma charitas, r
 ... illius animā le
 ... rem, vt iram p
 ... chrymā. At il
 ... earū rerum, q
 ... neq; iratus oī
 ... sit cōmōtiō, q
 ... extra naturā
 ... tamē ex iur
 ... me dixisse p
 ... his illustriō
 ... ptore sum
 ... ipsa re, q̄
 ... Vis horur
 ... quorūlibet
 ... eum a quo
 ... redamavit v
 ... prior, amauit
 ... sum, amauit
 ... pendit bis de
 ... grāsi p̄prio
 ... natura, neq;
 ... bis, quem ad
 ... tremo And
 ... hanc vbi vide
 ... moro a lacrit
 ... tate, nisi cum
 ... m. sū amoris

teor, vt omniū martyrum charitas, non sit cū hac vna confe-
 renda, verū ex argumētis paulo certioribus q̄ tu, perpēden-
 dam censeo. Nam alacriter adire mortē, non sentire crucia-
 tum, hęc ita cōsequunt̄ amorē, vt non cōsequi queant, non
 solū in Christo, sed etiā in nobis. Siquidē iuxta sn̄iam quo-
 rundā recentiorū, & in virgine deipara charitati Iesu proxi-
 ma charitas, nihilo leuiorē fecit doloris gladiū, qui totam
 illius animā legitur penetrasse. Sic alacritas comitat̄ amo-
 rem, vt iram pallor, pudorē rubor, gaudiū risus, tristitiā la-
 chrymæ. At isthęc indicia sunt, non causæ, extra naturam
 earū rerum, quas arguūt, vt neq; om̄is qui palleat, iratus sit,
 neq; iratus om̄is statim palleat, neq; qui pallidior sit, idem
 sit cōmotior, neq; ideo quis irascat̄, quod palleat. Siquidem
 extra naturā iræ pallor est, vt si pallorē irato detrahas, nihil
 tamē ex irę ratione demutaris. De reliquis item eadem iam
 me dixisse puta. Huius generis indicia in martyrum nōnul-
 lis illustriora quædā extitere, q̄ in Christo, at res in redem-
 ptore summa & inæstimabilis, sed eam magis oportet ab
 ipsa re, q̄ externis istis & vulgaribus argumentis spectare.
 Vis horum aliquot tibi cōmonstrem? Andreas (nam hunc
 quorūlibet loco proponam) vehementer quidē amauit, sed
 eum a quo iā erat summis beneficiis prouocatus. Neq; tam
 redamauit vnum, q̄ Christus amauit singulos. Hic amauit
 prior, amauit plurimis contumeliis offensus, amauit auer-
 sum, amauit hostem. Andreas non impēdit mortem, sed re-
 pendit bis debitam, semel nature, iterum Christo. Christus
 gratis & prior impendit mortē, longe preciosiorē, quā neq;
 naturæ, neq; peccato debebat, & impēdit non sibi, sed no-
 bis, quemadmodū nobis, & natus est, et vixit, & doluit. Po-
 stremo Andreas necessitate passus est, Christus voluntate.
 Hęc vbi video tanta tā m̄ta charitatis indicia, nihil etiā
 moror alacritatē. Qui tanta largit̄, eum tu negabis libenter
 dare, nisi cum risu dederit? Immo hoc ipsum mihi præcipu-
 um est amoris argumentū, quod alacritatem istam, quam

DISPVATIO DE

22 mēbris suis donauit, in se non assumpserit. Voluit em̄ inno-
 22 centissimus in pœnis nostris cōformari non tantū valētios-
 22 ribus mēbris, vt moreret, sed etiā infirmioribus mēbris, vt
 22 mortē præsenti- ret in animo, priusq̄ corpori infligeret. Sed
 mortem suā inquis reformidare, hoīs est de se solliciti. Im-
 mo hoīs est perfecti, & malis nostræ conditionis obnoxij,
 Suam mortē reformidauit, at nō sibi. Vt enim suā mortem
 passus est, non nostrā, nobis tamē, non sibi, ita suā exhorruit
 mortē, at nobis, non sibi. Age cū esuriret Iesus, nū de se ma-
 gis q̄ de nobis cogitabat? Quid em̄ est aliud cibum velle, q̄
 sui curā habere? Nemo tamē ita ratiocinat, vt eum minus a-
 masse colligat, q̄ esurierit, immo hoc maxime amasse, q̄ esu-
 rire nostra causa voluerit. Quæ esuriebat naturæ erat, quam
 assumpserat. Eam nōne & sponte, & nobis assumpserat, &
 22 amore? Nobis igitur, & sponte & amore esuriebat. Si quæ-
 22 ras, quamobrē esurierit, respondebūt omnes, q̄ erat homo,
 22 Quare factus est homo? Nempe quod ineffabiliter amaret
 22 hominū genus. Itidem q̄d reformidauit, q̄d re- duit, q̄d san-
 22 guinem sudauit, cōditionis erat, quā induerat. Huic quan-
 22 to plura mala tribues, exceptis his, quæ cum vitio aut indis-
 22 gnitate coniuncta sunt, tanto magis amplificabis illustra-
 bisq̄ charitatem Saluatoris. Quorū etsi nōnulla naturam
 assumptam necessitate consequuntur, tamen quoniā ipsam
 naturā sponte assumpsit, quicquid incōmodorū cum ea co-
 hæret, id non oportet alio, q̄ ad liberam voluntatem, q̄ ad
 spontaneū amorem referri. Eodem e fonte manat, q̄d esuris-
 it, & q̄d mortem exhorruit. Cur in altero adoras amorem
 22 Iesu, in altero offenderis? Nonne quo plura nostræ condī-
 22 tionis incōmoda recepit, hoc magis amaui? An non ex ho-
 22 minū malis, vel maximū est mortis reformidatio? Vter igitur
 charitatem illius iminuit, tu qui illum negas accepisse
 malum, quod ipsa pene morte sit acerbius, an ego, qui alo-
 ne id quidē amore nostri recusasse? Tu tantū calculum des-
 trahis, & me incusas, quod extenuē charitatem redemptor-

TE DIO

Nonne maxim
 22 doebant & animi
 ledem videtur, q̄
 22 mum proximū
 22 tem eius, vt de lu
 22 interitu, de disci
 22 Neq̄ ego isthuc
 22 atrocis cruciatu
 22 randa ingratitu
 22 nōis cum ulū
 22 mo grauius dol
 22 22 q̄ cruce. Ne
 22 plurimas simul
 22 tam insolūta tri
 22 sus, si hac natur
 22 multū accrelcit.
 22 Qd dolet inter
 22 ad morte indit
 22 quāto indit
 22 imbecillitat
 22 allamētis. A
 22 adhuc, tu sca
 22 vtroq̄ cōueni
 22 videor mihi pe
 22 qui negāt. Na
 22 intelligebat or
 22 in hoc loco, q̄
 22 potui apicipi
 22 & naturis sen
 22 non solū excusa
 22 eius, maiestate
 22 meū suscepisse
 22 Opior a primi
 22 22 mors pœni

22 ris? Nōne maxime ledebant amorē eius, qui corpus illi tris-
 23 tuebant & animā doloris om̄is incapacem? Proxime certe
 ledere vidētur, qui illi hoc detrahunt, quod est morti similli-
 mum, proximūq;. At magis (inquies) competat in charitas-
 tem eius, vt de sua morte vehemēter gauisus, de Iudæorum
 interitu, de discipulorū defectiōe afflictus fuisse dicatur.
 Neq; ego isthuc Colete refello, sed amplifico. Fateor Iesum
 atrocius cruciatū in an̄o fuisse de nostris peccatis, de quorū
 rundā ingratitude, q̄bus sua mors erat non salutē, sed dā-
 natōis cumulū allatura, q̄ de doloribus corpori adactis. Im-
 24 mo grauius doluisse vnus aminulæ interitū, q̄ flagra, q̄ cla-
 25 uos, q̄ crucē. Neq; magnopere reclamari, si quis affirmet,
 plurimas simul causas in animā redēptoris irruisse, & hanc
 tam insolitā tristitiā excitasse. At nihil decedit ex istis caus-
 sis, si hæc naturalis accesserit. Non parū autē ad amoris cus-
 mulū accrescit. Omnes eodē e fonte scatēt, nēpe charitatis.
 26 Qd̄ dolet interire hoīes, nemo non videt esse amanti. Qd̄
 27 ad mortē instantē (vt infirmus homo) pauescit ac tedet, hoc
 28 quāto infirmius, quāto deiectius est, quāto nostræ cōmuni
 29 imbecillitati similius, tanto magis illustrat amorem sponte
 assumētis. Apostoli scādalizati sunt in morte, sed carnales
 adhuc, tu scandalizaris in mortis reformidatione, cum in
 vtroq; cōueniat edificari. Q̄ aut̄ reformidarit suā mortem,
 videor mihi posse docere, propemodū & ex ipsorū verbis,
 qui negāt. Nam Ambrosius volēs amoliri scandalū, quod
 intelligebat oriri ex hoc loco, ita scribit in Lucā. Hærēt ple-
 ric; hoc loco, qui tristitiā Saluatoris ad argumentū inolitæ
 potius a pr̄cipio, q̄ susceptæ ad tēpus infirmitatis inclināt,
 30 & naturalis sensum cupiunt detorquere sententiæ. Ego aut̄
 31 non solū excusandū non puto, sed etiā nusq; magis pietatē
 32 eius, maiestatēq; demiror. Minus em̄ contulerat mihi, nisi
 meū suscepisset affectū. Quid aut̄ dicit inolitæ a principio?
 Opinor a primitiua hominis conditōe. Quæ si constitisset,
 neq; mors pœna fuisset, neq; mortis acerbā reformidatio.

DISPUTATIO DE

Quid est ad tempus susceptæ infirmitatis? Mirū ni humani-
 nitatis, quæ propter carnis imbecillitatē, mortem refugit.
 At qui de alieno malo turbari, non est infirmitatis, sed per-
 fectionis, neque tam naturæ, quæ virtutis. Illud apertius, quod
 ait, meū suscepisset affectum. Meus affectus est, non alacris-
 ter adire mortē, sed exhorrescere. Quomodo hunc infirmis-
 tatis affectū dicitur assumpsisse, nisi quemadmodū ego im-
 becillitate conditionis ad mortē vicinam exanimor, itidem
 ille suā mortem, mea longe acerbiorē, reformidasset? Eius-
 dem sunt verba paulo inferius. Deus enim inquit mortē non
 fecit, nec lætatur in perditione viuorū. Et ideo fastidit, quod
 ipse non fecit. Si mortē ideo fastidit, quod ipse non fecerit, ac-
 ne suam quidē fecit, suā igitur et fastidiuit. Porro alius cum
 scribit, Ob hoc & recusat mortē, veram humanitatē demon-
 strans, nōne plane demonstrat illū suam mortē formidasse?
 Sicut enim mortē suscepit, vt nostri similē hoīem intelligere-
 mus, sic mortē reformidauit, quo minus dubitarem. Atha-
 nadius vero cum ait, Humanitas enim ob carnis fragilitatē re-
 cusat passionem, nōne idem perspicue docet? Verū hoc tibi
 imponat fortasse, quod fragilitatē audiens, vitium imaginariis,
 non pœnā. Cum tibi imminet mors, tum de tua gaudere,
 de amicorū, quæ procul absit, angī non tam carnis infirmis-
 tatem sapit, quæ spiritus perfectionē. Eodem pertinent verba
 Bedæ. Duas enim voluntates ostēdit, humanā videlicet, quæ
 propter infirmitatē carnis recusat passionē, & diuinā, quæ
 promptissima est. Isti Colete nomināt infirmitatē carnis, &
 tu inducis promptitudinē spiritus? Quid igit (inquis) sibi
 vult, quod negant Christum timuisse mortē, quod affirmant eum
 nostris malis indoluisse nō suis, de nostris peccatis te duisse
 non sua passione, si tu recte colligis? Accipe quod dicā mi Co-
 lete. Omnia mala quæ Christus suscepit, nostra erant mala,
 non illius. Omnia nostra bona illius sunt bona, nō nostra.
 Mortem suā, & non suā tulit. Suā quia vere pertulit, nostrā
 quia pro nobis, et a nobis ortā dependit. Noster erat ille res-

TUDIO

formidatis affe-
 quia cū nostra
 vere in aia &
 dum & illa. Ti-
 reformidauit,
 mihi proponi
 pugnantū in
 extricare. Tir-
 tate. Timuit
 nostra. Timu-
 quæ admodū
 profus alio
 quia per se m-
 Voluit, quia
 mineris timo-
 lorū genere,
 ita in eo fuit
 promptu
 aut illo p-
 diuinitatē
 dem quæ
 beris in eo
 critate. Sum-
 citatē, cum
 referre put-
 se, quam ha-
 am hanc nō
 prioris, sed p-
 Vtrius em
 in priore ip-
 si veri simili
 quemadmo-
 mit, & tur-
 vit. Arbit-

formidatis affectus, nō ipsius, & tamē erat & illius. Noster, quia cū nostra conditiōe, nostra gratia suscepit, illius, quia vere in anīa & corpore proprio, non nōo perpeffus est. Ad dam & illa. Timuit mortē, non timuit. Reformidauit, non reformidauit, voluit, non voluit. Platonīcū inquis ænigma mihi proponis. Immo filiū tibi porrigo, quo te queas ex ista pugnantīū inter se verborū perplexitate, velut e labyrintho extricare. Timuit, non vtī nos, necessitate, sed sponte, vere tamē. Timuit non suū malum, sed nostrū, non sua causa, sed nostra. Timuit, non p̄uertente aut obruente rationē affectu, quēadmodū nos, sed nihil offensa mētis trāquillitate. Neq; prorsus alio modo reformidauit, q̄ timuit. Noluit mortem, quia per se mala est, & inimica naturæ quam assumpserat. Voluit, quia salutē paritura erat iis, quos amabat. Iā si meminēris timorē hunc; reformidationē, pauorem esse de maiorū genere, quæ redēptor sine culpa in se recepit, si hæc oīa ita in eo fuisse, vt neq; pertinerēt ad diuinitatē, neq; spīritus promptitudinē quicq; impedirēt, neq; rationē præcurrerēt, aut vllō pacto a trāquillitate dimouerēt, neq; gaudiū anīæ, diuinitatē assidue contēplantis obfuscarēt, neq; letitiā eiusdem quā de salute hōim percipiebat, iminuerent, nō verberis in eo summā reformidationē, cum summa mētis alacritate, summū gaudiū, cum extremo dolore, summā foelicitatē, cum summis cruciatibus copulare. Non autē magni referre puto, vtrū quis dicat eum naturā eiusmodi suscepisse, quam hæc incōmoda necessitate consequatur, an tristitiam hanc non cohasisse necessario cum humanitate redemptoris, sed per dispensationē ad tempus fuisse assumptam. Vtrouis em̄ modo, æque fuerit spontanea, quandoquidem in priore ip̄a necessitatis assumptio spontanea fuit. Tametsi veri similis est per dispensationem fuisse assumptam, vt quemadmodū non multo ante in excitando Lazaro infremuit, & turbauit se, ita hic sibi ipsi pauorē tristitiamq; asciscerit. Arbitror em̄ Christum multis modis abesse potuisse

DISPVATIO DE

a molestia reformidatiōis . Primū enim hoc iam tenebat illi
 lius anīa, quod nostras anīas, pariter & corpora reddet, &
 mortis, & quā doloris incapacia, puta cognitionē perfectā,
 cōtemplationē, et fruitionē diuinitatis, quē admodū ipse testat
 in euāgelio, sic se nouisse patrē, vt ab eo cognitus esset.
 Hoc tātum gaudiū in omni vita, facile molestiā omnē & a
 corpore seclusisset, & ab anīo, nisi misericordi dispensatio
 ne, nihil sibi prodesse maluisset, quantū ad leniēdas nostrae
 conditionis erumnas. Ad hoc, tam vehemēs amoris ignis,
 mentē illius totā occuparat, vt citra diuinitatis cōtemplati
 onē suffecturus fuerit ad arcendū ab eo cū metū, tū sensum
 oīs cruciat⁹. Tanta gaudiij vis animū illius explebat de nrī
 gnīs instauratiōe, vt oēm molestiā facile quiuerit propelle
 re, quippe partibus infinitis copiosior vehementiorq;. Iam
 aut non solū confero gaudiū de nrā salute, cū sensu mortis,
 verū etiam eū animi dolorē, quē de malorū interitu p̄sensit,
 qui m̄ltis modis ip̄a morte fuit acerbior. Postremo poterat
 & humana quadā constātia et vigore rōnis, m̄c̄stitudinem
 hanc, fortassis & sensum cruciatuū aut eximere, aut certe
 multis partibus mitiorē reddere. Quid nī potuisset ille, qd
 Ethnici permulti potuerūt. Sunt em̄ nōnullę rationes, quib⁹
 nobis quotidie malorū sensum mitigamus, siue cū nos
 ipsos argumētis, aut exēplis ad fortiter ferendū extimula
 mus, siue cum ab eo quod molestū est, ad id quod delectat
 mentē auertimus. Siue cum premiū contēplamur, aut eius
 merita, cuius amore patimur. Nihil horū sibi passus est op̄i
 tulari Iesus ad leniēdas erūnas, quas cū nostra natura sus
 cepit. Corpus assumpsit, quo nullū vnquā fuerit algoris,
 æstus, laboris, inediæ, doloris, impatientius. Animā assump
 psit secūdem oēs suas vires sensus acerrimi. Ita vt si paribus
 numeris illius cruciatus alij cuipiā mortaliū fuissent inflis
 ctī, multo minus doloris fuerint allaturi. Nihil sibi passus
 est lenire sensum malorū nostrorū gaudiū illud, quod a nos
 bis fœliciter resuscitatis, oīa mala depellet, nihil charitatē,

TEDIO

que stultis etiā
 animi robur, qu
 emine illam, &
 lupari dolor o
 rta trioboli tac
 non sentiat ac
 fulte frangat. F
 grandi malo fe
 gio, in ruina, i
 emiū dolorū
 emigratiōis. I
 inq; e mille se
 ris molestiā p
 animi curas,
 corporis, par
 summa illius
 apponeret. E
 rogis dūce
 uadis abū
 turā. Ita de
 reformida
 hilo mitius
 tim, in p̄ferē
 nihil sibi vo
 sedm tres ho
 quillimā in
 immunē, q̄ e
 natura tollit
 tis, quæ p̄ul
 At q̄ntum, in
 machās rogi
 in Christo: C
 ficari, q̄ carni
 hoc propemo

quæ stultis etiã amantibus molestiã adimit, nihil inuictum animi robur, quo fortes sunt etiam Ethnici, nihil saltẽ comunẽ illam, & naturalẽ redundantia, quam vocãt, qua voluptati dolor cedit, dolor obruit dolorẽ. Qua fit, vt non sentiat trioboli iacturam, qui decẽ talenta lucrifecerit. Item vt non sentiat aciculæ punctiõnẽ, cui eodẽ momento brachiũ fuste frangat. Postremo hoc nobis indulsit natura, vt in prægrandi malo fere sensum nostri nobis eripiat. Vt in naufragio, in ruina, in morbis immanibus. At redẽptoris anima, ad omniũ dolorũ sensum integra vigeat, vsq; ad momẽtum emigratiõis. Ita perfecte vnũquenq; corporis cruciatũ, vnũ inq; e mille sensit, ac si is solus fuisset. Ita vniuersam corporis molestiã persensit, tanq; nihil anio pateret. Ita rursus oẽs animi curas, tanq; nihil cruciaret corpore. Ita tũ animi, tum corporis, pariter & singulos, & vniuersos dolores sensit, vt summa illius charitas, nihil de molestia detraheret, multũ apponeret. Eteĩ quo tenerius amabat mortaliũ genus, hoc magis discruciatat, suam mortẽ tam acerbã, quæ oibus seruãdis abũde sufficiebat, tã multis nihil p̄ futurã, immo nociturã. Ita de Iudeorũ interitu doluit, vt nihilo leuius naturalẽ reformidatiõis sensum p̄ciperet. Ita mortẽ exhorruit, vt nihilo mitius de Iudeorũ exitio affligeret. Et vt dicã summam tim, in p̄ferẽdis nr̄is malis, quæ de secũdo statu assumpserat, nihil sibi voluit opitulari sua bona, quorũ triplici genere, sc̄dm tres hoĩs status, legit eximie fuisse locupletatus. Non purissimã innocentia, quã quidẽ tam oportuit esse a p̄cenis immunẽ, q̄ erat aliena a culpa. Non gr̄a plenitudinẽ, quæ naturæ tollit imbecillitatẽ. Non deniq; fruitionẽ diuinitatis, quæ p̄cul arcebit in nobis & facultatẽ molesta patiẽdi. At q̄rsũm, inquis, attinet (nã istud inter disputandũ sub stomachas rogitabas) tantopere malorũ atrocitatẽ exaggerare in Christo? Charitate maxie meruit, hãc ego malim amplifitari, q̄ carnificinã. Eteĩ hoc v̄bo vtebaris. Nobis Colete hoc propemodũ euenit, q̄d sibi cum Protagora scribit acci-

disse Socrates, vt tu qui disputatiōis initio p̄posueris augere redēptoris amorē, eūdem iminueris, ego qui tibi videbar eleuare, amplificari. Adiūxi em̄ p̄cipuū calculū, quem tu detrahebas. Nisi forte non crescit virtus, crescēte materia. An vero me crudelē & carnificē dices, qui redēptori tātum cruciatuū impingā: Immo stulte misericors, atq; a deo nimis ingratus mihi videar, si tantū malū quod cū aliis plurimis mea causa dignatus est assumere, non agnosca, si dissimulē tantū beneficiū, si etiam negē. Et multis a deo noībus cōueniebat, vt esset mors Christi q̄ acerbissima, quę vna pro tot mortibus dependere, quę totius orbis culpas elueret. Parabatur em̄ ea sacrosancta morte, non id modo, qd ad irritandum primitiuaē culpæ chirographū satis esset, verū erat aliquid, & (vt ita loquar) supererat, qd in abluenda n̄a quotidiana delicta redūderet. Implēda erat abyssus, vnde oīa nostra charismata hauriunt. Parabat̄ efficax exēplum, qd frigiditas etiā mentes in amorē raperet, qd segnes ad salutarem emulationē extimularet. Condebat̄ inexhaustus ille thesaurus meritorū, pro quibus nos cœlū acciperemus. Neq; me clam est, ad accumulanda merita multo maximū momentum attulisse Iesu charitatem. Verū huius argumentum (vt ait Gregorius) operis est exhibitio. Per corporis & animi cruciatum, nos redemit eius Charitas, is quo fuit acerbior, quo cumulatior, hoc illi nostrā salutem, et chariorē fuisse, et charius emptā intelligimus. Itaq; doloribus accumulatis, tanq̄ fomentis aggestis, amoris flamma, quādo non potuit obrui, latius emicuit. His de causis adducti sunt eruditi theologi, vt passionis Christi tantopere exaggerarent acerbitatem. A deo, vt non dubitēt ei tribuere tantū doloris, vt nullus sit aut esse possit in hac vita grauior. Neq; hæc theologorū opinio dissidet a verbis diuinæ scripture. Sic em̄ apud prophetā ipse loquit̄, qui solus imensam mensurā, & innumerabiles numeros suorū cruciatuū nouit. Attendite & videte, si ē dolor similis, sicut dolor meus. Rursum in psalmo,

Repleta est inq; delecta illa. Hic p̄pore in ceteris. in qua diui Bernandus. Si p̄ moueat, si p̄ mo. At ego no saltem secundū mē illi me pertolere & mef vor animū illi met profus ex vlc; ad morte biorem, ita tri fuisse grauiū vero quadratū tinere, quod i ueniret in i, cant, culpa quis accipi pediat in sit quod dixit, cū reform de malorū in fit, vt quanq; non āngā quid Colette cumulatius et ris alacritas te fra oīis contyribus tantā tum erat in me cum sanguine hem inq; in e

Repleta est (inquit) malis anīa mea. Vnde non ita nimis me delectat illa Hieronymi interp̄tatio, qua dicit. hāc in redemptore mœstitiā, pro passionē fuisse, non passionē, quæ illum iuxta diui Bernardi distinctionē turbarit modo, nō etiā per turbarit. Si passionē appellāt eam, quę rōnem a statu suo dimoueat, si pturbari vocāt a statu mētis dimoueri, non reclamo. At ego non dubitē & passionē noīare, quę mentē Iesu, saltem secundū inferiorē partem, nō turbarit solū, sed vehemētissime perturbarit. Porro quod dicit euangelista cœpit tedere & mœstus esse, num hoc sibi vult, quasi tediū & mœror animū illius attigerit tantū, non occuparit: cum ipse clamet prorsus expletam esse malis animā suam, et tristem esse vsq; ad mortem? Atq; vt mortē credo omī morte fuisse acerbiorē, ita tristitiā hanc, quæ quasi mortis erat initiū, puto fuisse grauissimā, neq; eum prius reliquisse, q̄ vitam. Neq; vero quadrabit, si quis hanc vocē, cœpit, huc existimet pertinere, quod in eum cœperit venire affectū, in quo non conueniebat insistere. Quemadmodum primi motus, quos vocant, culpa vacant in nobis, si statim resiliamus. Nisi forte quis accipiat eum in se sumpsisse affectum, in quo non expediat insistere membris, puta affectū tristitiæ ac tediij. Ego quod dixit, cœpit tedere, magis arbitror pertinere ad affectum reformidationis ad tempus assumptū, cum dolor ille de malorū interitu fuerit illi perpetuus. Eteḿ natura quoq; fit, vt quanquā nemo non certū præsciat sese moriturū, tamen nō angatur, nisi cum iam mors imminere videtur. Reiquidē Colete iam dudum arbitror esse satisfactū, verum vt cumulatius etiā tuo satisficiam animo, quādo quidem amoris alacritas te tam impense delectat, quoquidē e fonte nostra omīs controuersia nascitur, nego vel in vniuersis martyribus tantā fuisse spiritus alacritatem, tripudiūq; quantum erat in mēte Iesu, hac ipsa hora, cum tederet, mœreret, cum sanguineo sudore madesceret. Hac ipsa inquam hora, idem intus ineffabili gaudio gestiebat, adesse tandē a patre

DISPVATIO DE

præscriptū tempus, quo mortalium genus morte sua sibi vt
 deo recōciliaret. Nemo vnq̄ tam vitæ fuit cupidus, vt tam
 viuere voluerit, q̄ Christus voluit mori. Nemo nostrū tam
 ardenter īmortalitatē expetit, q̄ ille sitiit mortē suam. Quid
 quæris? Adde etiā si lubet, huic aliquid cumulo. Nos enim
 quantū anō concipimus, tantūdem verbis assequi nequī-
 mus. At qui cōuenit (inquis) mortē ardētissime sitire, & ean-
 dem ad exanimationē vsq; reformidare? Constantibus his
 quæ paulo ante cōstituimus in Christo, nihil prohibet, eun-
 dem rem eandē, eodem tēpore extreme reformidasse, & ap-
 petisse, voluisse et noluisse, cū summo gaudio, & cū summo
 cruciatu ptulisse. Primū vt in persona Iesu tres erāt nature,
 ita tres voluntates cōstituere non fuerit absurdum. Quāq̄
 plærīq; duas dūtaxat faciunt, diuinā & humanā. Quidam
 humanā bifariam secantes tres efficiūt. Vt vna sit diuinitas
 tis, altera rationis, tertia infirmitatis, siue carnis. Quæ tamē
 omēs vna voluntas dici possit, quatenus in idem ferantur.
 Quemadmodū vulgo quibus idem placet aut displicet, eos
 vna mente, vnaq; voluntate dicimus esse. Vnde Euticiano
 rum verba, nisi sub eis venenū aliud latuisset, cōmode pote-
 rant accipi, de consensu diuinitatis, & humanitatis in Chri-
 sto, quē ista reformidatio non tollit. Verū auguror Euticia-
 nos ideo detraxisse Christo voluntatē humanā, quod eidē
 animā humanā non tribuerēt, id q̄d hæresim manifestā sa-
 pit. Sed ad rem. Quādo igiŕ in redēptore tres statuimus vo-
 lūtates, natura non repugnat, quo secius, q̄d secundū vnam
 reformidarit, scđm alterā appetierit. Verū an isthuc cum ra-
 tione quadret, excutiamus, dispiciamusq; quæ tandē fuerit
 ista voluntas in Christo, quæ eadē non fuerit patris, quæq;
 mori noluerit. Et in nobis quidē experimur duplicē quen-
 dam animi nisum, vt idē sæpe quasi velle ac nolle ex æquo
 videamur. Peccamus nostra sponte, et tamē perinde ac si id
 faciamus inuiti, ita nobis displicem⁹. Recte quid facimus,
 vtīq; sponte, tamē animū alio trahentē sentimus, quasi bo-

TUDIO E

si faciat nolēs. H
 ra crallorib⁹ cor
 viorē & ad turq
 22. Chriftum emic
 22. phia ratio vocat
 vni ac simplex e
 tur, aliis atq; ali
 22. cūnt vni, id est
 22. Paulus legē me
 22. cas, nunc legē
 Quāq; equide
 rem duas in ho
 genia hois con
 luntas per se q
 arbitrio moder
 Quæ tamē p
 elle alia volūt
 ta speciem p
 inter duos n
 mitūz cōdi
 men exin cō
 22. genitalis. Ve
 22. nibus ad hum
 22. mus, neq; nati
 Recurrem, f
 rum his in me
 tur rationis &
 xam perpetuan
 quāq; in nobis
 lio mentis, tam
 non cōuenit di
 nus nonnullū est
 tum, aut vitū i
 tamis, aut no

nū faciat nolēs. Hæ sunt veluti duę partes anĩæ, quaz̄ alte-
 ra crassiorib⁹ corporis organis ĩmersa carniq; concreta, bru-
 tior est, & ad turpia fert̄. Altera tanq̄ flãmæ fastigiũ, ex affe-
 ctuũ fumis emicat, nititurq; sp̄ ad honesta. Illa simplex, & a-
 phĩs ratio vocat̄. Altera quoniã a summo bono deflectit, qđ
 vnũ ac simplex est, pro varietate falsorũ bonorũ in quaz̄ niti-
 tur, aliis atq; aliis noĩbus appellat̄. Quanq̄ cõmuni noĩe di-
 cunt̄ *ᾠδ*, id est affectus, seu perturbatiões, siue appetitus.
 Paulus legẽ mentis appellat alterã, alteram nũc legem pec-
 cati, nunc legẽ membroꝝ, nunc carnẽ & corpus nominat.
 Quanq̄ equidem causam non video, cur protinus ob hanc
 rem duas in homine volũtates statuamus. Nam in primo-
 genia hoĩs conditione, vt anĩa vna, ita & vna indĩta est vo-
 luntas per se quidẽ nitens ad honesta, sed ita cõdita, vt pro
 arbitrio moderãtis, posset deprauata ad diuersa detorqueri.
 Quæ tametsi peccato deprauata est, non tamẽ ilico incipit
 esse alia volũtas, nisi fortassis obiectum cõmutatum, cõmu-
 tat speciem potentiaẽ. Nam eadẽ voluntas, veluti chalybs
 inter duos magnetes, vtroq; niti videtur, ad honesta vi pri-
 mitiuaẽ cõditionis, quæ tametsi peccato viciata est, non tamẽ
 extincta, ad turpia morbo, vel reliquiis potius culpæ
 genitalis. Veluti si palmæ ramũ natura sursum nitentẽ, ma-
 nibus ad humũ deflexeris, non statim alius incipit esse ras-
 mus, neq; natiuus ille nisus ademptus erit, sed retardatus.
 Recurret em̄, simul atq; manũ remisseris, in locũ suum. Ves-
 rum his in medio relictis, ad rem properet oratio. Hanc igit̄
 tur rationis & affectuũ, spiritus & carnis dissensionẽ, & ris-
 xam perpetuam, nemo tam impius est, vt Christo tribuat,
 quanq̄ in nobis esse potest absq; culpa, nisi accesserit assen-
 sio mentis, tamẽ quia e culpa nata est, & ad culpam inuitat
 non cõuenit dignitatĩ redemptoris. Quod aut̄ ait Augusti-
 nus nõnullũ esse vitiũ, cum caro concupiscit aduersus spiri-
 tum, aut vitiũ intelligit deprauationẽ voluntatis ad turpia
 nitentis, aut non de nisũ simplici loquit̄, sed concupiscen-

DISPUTATIO DE

tia cum assensu & delectatione nonnulla coniuncta. Etenim cum Paulus etiã clamat se sentire legem in mēbris suis repugnantē legi mentis, verisimile non est, apostolū tam perfectum, iam vllō modo assensum fuisse turpibus istinctibus,

» Verū vt rem expediamus, ego mihi videor triplicem quens
 » dam nisum animi deprehendere in homine. Vnū qui spiri
 » tus est, & non nisi ad inuisibilia, ad honesta, ad æterna nititur,
 » tur, Alterū huic diuersum, qui carnis est, & ad turpia sollicitat,
 » quatenus turpia sunt. Hoc em̄ malitiæ relictum est in
 » carne nostra, vt parī proposito labore, parī præmio, tamen
 » turpibus magis delectemur, q̄ honestis. Tertium inter hos
 » duos mediū, qui neq; ad honesta tanq̄ honesta, neq; ad turpia
 » tanq̄ ad turpia, sed ad ea fertur, quæ naturæ sunt amica,
 » ab iis resilit, quæ ledunt incolumitatē, aut etiã tranquillitatem.
 » Primus ille iudicio constat & gratia, secundus deprauatione,
 » tertius naturali affectu. Secundū prorsus remouemus a Christo,
 » immo propemodū etiam a perfectis, qui multa exercitatione spiritus,
 » iam a deo castigarunt corpus suū, & in seruitutē redegerunt,
 » vt velut animal, natura quidē ferum, sed plurimo domitū vsu,
 » nihil, aut perparū detrectans, pareat rationi. Neq; em̄ perfecti hoīs est
 » ad rem turpem, eo qd turpis est, propensum esse. Sed fieri potest,
 » vt refugiat horreatq; quiddā per se mediū ex circūstantiis quidē
 » pium, cæterum naturæ affectibus acerbū. Veluti mortē, cum pro Christo
 » est obeunda. Famē, cum ieiuniū indicit ecclesia. Laborem, cū ad eum
 » cohortatur fraterna charitas. Vt autē omnis ad quippiam propensio,
 » voluntas est quædā, ita fuga ac reformidatio, nolle quoddā esse
 » videtur. Quemadmodū famēs & sitis, volūtates quædā sunt, non
 » spiritus, aut carnis, sed naturæ. Sed huius propensionis, aut reformidationis
 » sensus, quoniã naturalis est, neq; cum spiritu, neq; cum carne per se
 » coniunctus, sed mere naturalis, nihil vetat, quo minus in perfectissimo
 » quoq; constituatur, postremo etiã in Christo. In hunc ego sensum
 » arbitror accipiendū esse, qd Petro

TEDI- F
 dixit Christus. C
 lebas. Cum autē
 cingere, & duo
 tangi mea somn
 ficit. Nam exp
 Petrus ad illā
 sed volens eā vi
 quo nemo vult
 » senectus abstru
 » nitur ad malū
 » formidationē
 » bitari, quin P
 animi gaudio
 » sed quatenus
 » ra. Itā si me ro
 » vi noluit, hanc
 » Petro futurā,
 » qd obstrat
 » cū carne m
 » spiritū, car
 » nymū sequ
 » Origenes P
 » hanc partition
 » spūm tantū &
 » animā dicim
 » mitant Chri
 » mu, quidē r
 » de re. Hanc ig
 » est hūana nat
 » queat, eog; ce
 » in se recepit re
 » tiōe verbis de
 » Nōlēs ad mor
 » qd exhortuit;

dixit Christus. Cū esses iunior cingebas te, & ibas quo volebas. Cum autē senueris, extēdes manus tuas, & alius præcinget te, & ducet quo non vis. Non recuso, quo minus hæc tanq̄ mea somnia contēnas, nisi diuus Augustinus pro me facit. Nam exponēs modo propositū euangeliij locū, ait, qđ Petrus ad illā molestiā nolens ductus est, nolēs ad eā venit, sed volens eā vicit. Et reliquit (inquit) affectū infirmitatis, quo nemo vult mori, qui adeo naturalis est, vt eū Petro nec senectus abstulerit. Vides hīc infirmitatē appellari, nō pro-
 nitatē ad malū, sed penitus naturalibus insitā affectibus re-
 formidationē eorū, quæ naturæ sunt infensa. Nemo em̄ dubitarit, quin Petrus mortē eam, quaten⁹ erat pia, magno cū animi gaudio adierit, neq; eā noluerit, q̄tenus erat salutaris
 sed quatenus mors erat, res vna rerū oīm infensissima natu-
 ræ. Iā si me roges, quæ fuerit illa volūtas in Christo, qua mo-
 ri noluit, hanc eandē esse respondero, quā ipse demonstrat in Petro futurā, mere naturalē mortis reformidationē, quæ neq; obsistat spiritui in perfectis, maxie vero in Christo, neq; cū carne misceat. Quod autē mi Colete tres hoīs faciō partes spiritū, carnē, & animā, ne clames meū esse cōmentū. Hieronymū sequor authorē. Hieronymus secutus est Origenem, Origenes Paulū. Paulus mirū ni diuinū spiritū. Sed iuxta hāc partitionē, carnis portionē in Christo nō constituo, sed spūm tantū & animā. Q; si theologi plariq; quā nos nunc animā dicimus, eā carnem noīant, qua videlicet mortē reformidarit Christus, qua Petrus capiti, vt pximus, ita simillimus, equidē nihil contēdo de verbis, quādoquidē cōuenit de re. Hanc igiŕ naturæ infirmitatē, quoniā ita penitus insita est hūanæ naturæ, vt vinci quidē queat, reuelli prorsus nequeat, eoq; certissimū est humanitatis documentū, non solū in se recepit redēptor, verū etiā recepit insignite. Audeo totidē verbis de Christo dicere, quibus Augustinus de Petro. Nolēs ad mortē venit, sed volens eā vicit. Infirmitatis erat, qđ exhorruit, non culpæ, sed naturæ. Hanc infirmitatē vis

DISPUTATIO DE

cit, non expulit charitas nri. Quomō vicit mortē Christus? Nōne perferēdo? Itidem vicit & reformidationē, amore nri constāter eā & libenter perpetiēdo. Sed quoniā vehemēter expediebat tribus illis discipulis, vt qui prius conspexerāt eius maiestātē, nunc viderēt & infirmitatē, ideo nimirū homo, hoīm causa loquēs apud hoīes, humanis verbis humanam imbecillitatē explicuit. Pater si possibile est, transfer a
 22 me calicē hunc. Qd' ait si vis, et si possibile est, non est dubi
 23 tantis, sed naturalē affectū submittentis voluntati diuinæ. Perinde ac si dicat. Mi pater, sentio quidē in me cōditionis quā non de te, sed de m're assumpsi affectū, mortis acerbissimū calicē vehemēter reformidantē refugientēq;. Verū hac mea volūtas est, non tua. Hoc em̄ tibi mecum cōmune non est, qd factus sum in similitudinē carnis peccati, & habitū animi, tū corporis inuentus vt homo. At nihil me mouet affectus naturæ, quo minus ad hauriendū calicem, quē mihi propinas, sim paratus. Carne quidē, quę imbecillis est ex horreo, at spiritu qui promptus est, vehementer sitio. Mihi
 24 quidē erit amarissimus, iis tamē quos tecū amo et in te, fuerit salutaris. Non vult mori sensus humanus, quia mors insensa naturæ, sitit mortē spūs, quippe qui gn̄is humani sitit salutē. Sed tua volūtas fiat, non mea. Nam prior pprie mea est, neq; tecū cōmunis. Altera mea non est, sed tua, de cuius munere est, quicq; pie volumus hoīes, a quo sum, quicq; sum. Mihi nihil arrego, tuū est omne, quicq; spiritu volo,
 25 qui pater es spirituū. Habes Colete volūtatē in Christo, quæ patris non sit. Iam rōnes aliquot accipe, quibus cōiter cum patre mortē, vel noluerit, vel voluerit. Siquidem & secundū superiorē animæ partē, quę perfecto cōsensu semper cōuenit cū diuinitate, Christus modis aliquot mortē noluisse videt. Non placuit mors, tanq; pœna culpę, quia ne culpa quidē ipsa placuit, nec placuit author culpæ diabolus. Secundū hanc rationē tam non vult mortē diuinitas, q̄ non vult admitti peccatū. Audi iam non hoīem, sed deū. Nolo

TUDIO

vult mortē pe
 nus aueratur m
 terea pro condi
 Nolo mortē
 si qd volebat
 tem, quia iam
 necessaria erat
 pius & gratis h
 tenebat, q
 calicē futura
 dum vides op
 qui hac verba
 tis orātis, vt n
 fionis, cum se
 nam excipie
 corporale vol
 pollicitus su
 lumina alac
 tempore. A
 monitru
 dum dupli
 em vocant
 velle. Olier
 Q si conced
 animi, immo
 patre extre
 non potes no
 gaudium. & d
 raria suspens
 Quæ equidē
 hanc admitta
 in tota vita se
 dum inferiore
 hanc supplic

inquit mortē peccatoris. Multo igitur minus iusti. Sed eate-
 nus auersatur mortē, quatenus culpā mortis parentē. Præ-
 terea pro conditione adiūcta, eandem & noluit, & voluit.
 Nolebat mortē, si in conditiōe sua constitisset humanitas,
 id quod volebat, & volebat simpliciter, rursus volebat mor-
 tem, quia iam post lapsum nature, quē simpliciter nolebat,
 necessaria erat ad instaurationē. Aut ex effectu volebat, quod
 piis & gratis hoībus immortalitatē esset allatura, ex occasi-
 one nolebat, quod eam sciret multis maioris impietatis occa-
 sionē futuram, quanquā ipsorum vitio, non mortis. Iamdu-
 dum vides opinor, nihil agere cum Hilario nonnullos alios,
 qui hæc verba. Transfer istū calicem a me, volūt esse capi-
 tis orātis, vt non a sese, sed a mēbris suis transiret hora pas-
 sionis, cum secundū omnes has ratiōes, nisi forte quis pri-
 mam excipiendā putet, Christus non aliter suorū mortem
 corporalē voluerit nolueritque, quā suam. Sed efflagitas, quod
 pollicitus sum expediturum me, quemadmodū in Christo
 summa alacritas animi, cū summo dolore coheserit, eodem
 tempore. At istud (nisi fallor) iam propemodū præstiti. De-
 monstravi enim nihil obsistere, quo minus Christus secun-
 dum duplicē animæ partem, rationalem, & sensibilem (sic
 em̄ vocant recentiores) mortem potuerit simul & nolle, &
 velle. Ostendi & secundū eandem partem idem potuisse.
 Quod si concedis eundem hominē secundum diuersas partes
 animi, immo secundū eandem, eodē tempore, rem eandem
 pariter extreme voluisse, noluisse, cupiisse, ac reformidasse,
 non potes non concedere, totidem modis & extreme fuisse
 gauisum, & doluisse, præsertim subueniente mihi & tempo-
 raria suspensione diuinitatis, & priuatione redundantia.
 Quā equidē nō cupio precario abs te impetrare. Etem̄ aut
 hanc admittas necesse est in Christo, aut fateare nihil eum
 in tota vita sensisse incōmodorū nostræ cōditionis. Secun-
 dum inferiorē animæ partē, sensit tedium mœrorēque de in-
 stante supplicio molestissimū, secundū quē sensit & clauos,

DISPUTATIO DE

& spineam coronā. Eatenus qua proxima erat corporis af-
 fectibus anima Iesu, diris cruciatibus affligebatur. Qua ve-
 ro diuinitati pxima, inæstimabili gaudio gestiebat, eadem
 de re, puta morte. Neq; ille tantus mœstitiæ sensus, alacritā-
 tem segniorē reddebat, nec alacritas reformidatiōis sensum
 minuebat, videlicet per dispensationē nō redundāte in sens-
 sibilē partē affectu rationalis. Atq; in eadē parte rationali,
 vt incomparabili gaudio afficiebat de morte sua, quā nobis
 salutiferā fore letabatur, ita simul extreme cruciabat, quod
 multi suo vitio tam efficax, tam salutiferū remedium vitæ,
 sibi versuri essent in venenū mortis. Hic nihil est, qd offens-
 dat hoīem, cui sensus sint non oīno inexercitati. Audio Ies-
 um sic anō afflictum de interitu malorū, sic gauisum de sa-
 lute piorū, adoro inæstimabilē charitatē. Audio sitisse mor-
 tem, quatenus erat fons vitæ nostrę, veneror īmensum amo-
 rem, Audio rursus noluisse mortē, audio exhorruisse, ma-
 33 gis etiā suspicio nostri charitatē, quorum & miserā infirmis-
 33 tatem dignatus est assumere, is cuius virtute subsistūt vnū-
 33 uersa. Audio noluisse mortē, quia noluit peccatū, admiror
 33 charitatē. Audio noluisse, quod multis esset occasio scādali
 33 futura, quid aliud cogitare possum, nisi summā eius charita-
 33 tem. Voluit, non voluit, reformidauit, nō reformidauit, do-
 33 luit, gauisus est. Oīa pariter accendūt ad redamandū, cum
 33 oīa simul eodē e fonte scateant, puta charitatis. Iā quid præ-
 terea possis requirere, non video Colete, nisi forte scrupulus
 hic te quiddā etiā moueat, quāobrem Christus Iesus, ma-
 luerit reformidationis, q̄ gaudiū signa edere moriturus, cum
 fatear, mētis alacritatem de nostra salute, partibus infinitis
 maiorē fuisse affectu reformidatiōis de sua morte. Quoniā
 inq̄ hic māsuētudinīs, patientiæ, & obedientiæ parabat ex-
 emplū, non anōsitatīs. Exhibebant argumēta humanitas
 tis, non ostentamēta diuinitatis. Proponebat exemplar, qd
 amaremus, qd æmularemur, non tantū miraremur. Immo
 totā Christi vitā ab incunabulis relege, multa reperies man-

TADIO

beatitudinis, patie
 amate pro nob
 in ea magis nos
 Qui potuit aut
 larem nec a co
 nec impium fe
 etiā cum amio
 quē cum suis h
 larem charita
 amiorū pusill
 tio nobis fuer
 is qui pro nob
 nra conditio
 & vocis alac
 33 peritilles, qu
 33 qui illū phara
 cū tam euide
 die fuerat b
 reformida
 us, cū ita s
 queremur
 vidisset mus
 ram, nisi mo
 nature verit
 fortis illa &
 conueniebat
 luit, q̄ amabil
 ram uoculis,
 ducere, vt eun
 plagis, de for
 crem, erectū,
 loquentē. Gl
 terito adire p
 tumēta diceo

suetudinis, patiētiae documēta, alacritatis nulla. Satius erat
 amāter pro nobis mortē suscipere, q̄ exultanter, neq; quicq̄
 in ea magis nos voluit admirari, q̄ suam erga nos charitatē.
 Qui potuit aut suscipere mortē amanti⁹. Proditorē fami-
 liarem nec a cōuiuio, nec a corporis sui cōmunionē seclufit,
 nec impiū ferētē osculū repulit, immo quo resipisceret,
 etiā tum amicū noīabat. Quid autē supremo illo sermone,
 quē cum suis habuit, amabili⁹. Quid aliud sapit, q̄ singu-
 larem charitatē nostris. Non ibi suā deplorat cōditiōnē, sed
 amicorū pusillanimitatē consolā. Neq; alacritatis ostenta-
 tio nobis fuerat pfutura, mœstitia profuit. Hoc agebat, vt
 is qui pro nobis mortē dependisset, verus homo crederet, &
 nr̄ae cōditiōis passionibus obnoxius. Q; si magna vultus
 & vocis alacritate, & pene non sentienti adsimilis cruciatū
 pertulisset, quāto lati⁹ se propagasset Manicheorū insania,
 qui illū phāsticū assumpsisse corpus mētiti sunt etiā nūc,
 cū tam euidēs exhibuerit specimē nostrae cōditiōis. Diffi-
 cile fuerat futurū, veram eius mortē credere, nisi visa mortis
 reformidatio fidē fecisset oculis. Quod idē sentit Ambrosi-
 us, cū ita scribit. Quomodo te imitaremur dñe Iesu, nisi se-
 queremur vt hoīem, nisi mortuū crederemus, nisi vulnera
 vidissemus. Quēadmodū discipuli crederent fuisse moritu-
 rum, nisi morituri tristitiā comperissent. Ad humanę igitur
 naturae veritatem asserendā, magis faciebat hac patiens, q̄
 fortis illa & anōsa supplicij perpeffio. Magis item nostris
 conueniebat affectibus, quibus non tam mirabilis esse vo-
 luit, q̄ amabilis. Postremo magis quadrabat cum propheta-
 rum oraculis, qui Christum sub hac persona maluerunt in-
 ducere, vt eum nūc agno mansueto cōpararent, nūc liuentē
 plagis, deformatū, destitutum, abiectūq; facerent, nūc q̄ ala-
 crem, erectū, animosum. Obmutescētē faciunt, nō magna
 loquentē. Gloriosa quaedā & ambitiosa res est, cruciatū in-
 territo adire pectore, magnū nescio quid & forte inter ipsa
 tormēta dicere. At Christus suā mortem etiā ignominiosis

DISPVATIO DE

22 simā esse voluit. Hanc alacritatis gloriā suis martyribus ser-
 23 uabat, pro quibus infirmatū est caput, vt mēbra essent for-
 24 tia. Valde teduit dominus, vt minus tederēt serui. Fortassis
 quod in magnis cruciatibus alacritatē a nobis nō requirit,
 videlicet repugnāte natura, ob id eam ne in seipso quidem
 voluit ostentare. At māsuētudinis & charitatis exēplum ex-
 pressit in se, māsuētudinis, quā prius a se iusserat discere, di-
 cens, Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Charis-
 tatē autem etiā moriturus diligēter mandat. Verū hęc opus
 nor pro re satis, ad te nīmīs multa, hoīem tam eruditū. Alios
 qui possent & hęc ipsa paulo copiosi⁹ explicari, Paulo mi-
 niri cauti⁹, paulo accuratius distingui. Verū cui scribā vi-
 25 deo. An tibi persuaserim, equidē nescio. Etiā si mihi videor
 26 vtcunq; demonstrasse, meā, id est recentiū theologorū sens-
 27 tentiā magis consentaneā esse verbis euangelistarū, magis
 28 quadrare cū verbis prophetarū, non dissentire a scriptis ve-
 29 terū theologorū, pulchre concinere rōni, non pugnare cum
 30 natura, & adeo nihil detrahēre, vel fortitudinī, vel charita-
 ti, vel obedientiæ redēptoris vt plurimū etiā adiungat. Ex
 tua cōtra isthuc ipm consequi, qd vnū te in mea snia offens-
 debat. Sed, o, me temerariū, qui vix dū tyrunculus tanto cū
 imperatore audeā congregari, p̄sertim homo, vt tu vocas, rhe-
 toricus, in re tam theologica, hoc est in arena nō mea. Ver-
 rum nihil non audendū mihi putavi apud te, qui quidē ele-
 gantiorē vetustiorēq; oēm eruditionē ita scite calleas, tātas
 vtriusq; lingue opes ex Italia deportaris, vt isthoc vno noīe
 31 Coletū vix dum satis agnoscat theologū. Proinde malui pri-
 32 sco illo, & libero differendi more tecū agere, cum qd eum
 33 ipse magis probarē, tum quod intelligerē tibi nouam hanc
 34 & nuper natā disputandi rationē nīmīs displicere, acutam
 35 quidē & expeditā, vt videtur ipsis, anxiam vero, supersticio-
 sam, ieiunā, ac plane sophisticā, vt tu putas. Et fortasse recte
 putas. Verū si iuxta Græcorū adagium. μηδὲ ἡρακλῆς ὑπὸς
 δύο, vide ne tu vnus contra tot milia stare nequeas. Non in

VIRTU

videamus pot
 nis, Ambrosij
 vniq; veterū,
 cum cuiq; pul
 est fabulā, et
 his quæ scrip
 manus abert
 sentire aperit
 cum sentiens
 vniq; vniq;
 ita me fingā
 posthac ma
 iam tuā illa
 cto. Expec
 tica, vel H
 explicabo,
 primā tua
 quæ prop
 losa disp
 tui voce
 mea volu

BIS

let

D. E

darentur. C

uideamus potius istis doctrinā elimatam, videlicet Origenis, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, Chrysostomi, similiumque veterū, pingui Minerua contenti, Liceat per nos sum cuique pulchrū esse, & Cascum Cascam ducere. Stultum est fabulā, etiam optimā agere, quā nemo spectet. Porro ex his quæ scripsi, nolim in periculū vocari, si forte in aliorum manus aberrarint. Neque enim mihi propositū fuit, quid ego sentirem aperire, sed tuam sententiā elicere. Quid si etiam tecum sentiens, quēadmodū apud Platonē Glaucō iustitiam vituperat, ut Socratem ad laudandā iustitiam prouocaret, ita me fingā dissentire abs te, ut instructus tua defensione, posthac magis possim meā sententiā apud alios tueri? Sed iam tuā illam ferratā aciem, Nestoreaque instructā arte, expecto. Expecto classicū illud ingens. Expecto tela illa Colectica, vel Herculanis certiora. Interim & ipse vires ingenij explicabo, contrahā copias, librorū auxilia comparabo, ne primā tuam impressionē sustinere non queam. De reliquis quæ proponebas ex epistolis Paulinis, quoniā sunt periculosa disputatu, malo coram in nostris illis *δειλιόις περιπέτοις* voce, quā literis agitare. Vale decus huius scholæ, & mea voluptas Colete optime, Oxoniæ.

BIS AD HAEC RESPONDIT CO-
 letus, toties rursus Erasmus, verum ea non
 quibāt haberi, cū hæc imprimerētur.

D. ERASMVS ROTERODAMVS
 Adolpho principi Veriensi, S. P. D.

RE Ssius intuenti mihi, non vsquequaque assentandī palpādiq; vitio receptū videri solet, Adolphe suauissime, ut antiquitus reges & imperatores panegyricis solēniter (& quidē in os) laudarentur. Quin potius sic existimo, viros cordatos, rerūq;